

Van stolling naar stroming

Rapport Commissie Cultuurbereik

Van stolling naar stroming

Rapport Commissie Cultuurbereik

Voorwoord

Met de publicatie van dit rapport ‘Van stolling naar stroming’ sluit de Commissie Cultuurbereik haar werkzaamheden af. Gedurende twee maanden onderzocht de commissie de stand van zaken halverwege het Actieplan Cultuurbereik 2005-2008. Zij deed dit op verzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De commissie wilde vooral vaststellen of er door het Actieplan een toenemende receptieve en actieve participatie in kunst en cultuur wordt bereikt, wat de zwaktes en sterktes van de systematiek zijn en of en hoe het overheidsbeleid op dit punt in de toekomst moet worden voortgezet.

Aan de hand van rapportages door de deelnemende gemeenten en provincies werd een indruk van de feiten opgesteld en beoordeeld. Daarna werd in bijeenkomsten getracht de drijfveren, wensen, emoties, mislukkingen en successen *achter* de cijfers te ontdekken. De gesprekken met bestuurders en beleidsmakers waren anders dan die met kunstenaars en cultuurmakers, maar voor alle ontmoetingen gold dat ze inspirerend en informatief waren en in een sfeer van openheid en collegialiteit plaatsvonden.

Al snel constateerde de commissie dat er getracht werd een opbrengst te meten die nauwelijks te meten viel, omdat de beoordeling afhankelijk is van de manier waarop men er naar kijkt. Bovendien bleek het effect van het Actieplan moeilijk te isoleren van andere ontwikkelingen in het culturele veld en in de samenleving.

Helder is dat het Actieplan tot bezinning leidt op het cultuurbeleid en dat er nieuwe initiatieven, samenwerkingsverbanden en doelgroepen ontstaan. De flexibele inzet van het budget en de bestuurlijke samenwerking hebben een belangrijke meerwaarde. Verder signaleert de commissie het ontstaan van een

nieuw circuit met ruimte voor de zo gewenste innovatieve eigentijdse activiteiten van nieuwe makers en nieuwe deelnemers. Vaak gaat het daarbij om spannende crossovers.

Rondom de enigszins gestolde bestaande cultuur heeft zich, mede dankzij het Actieplan, een innovatieve, dynamische stroming ontwikkeld die continue stimulering verdient. Aangezien de aandacht voor de sectoren amateurkunst en erfgoed en het thema diversiteit binnen het Actieplan tegenvalt, dient hierop voor de toekomst extra te worden ingezet.

De commissie dankt alle cultuurmakers en beleidsmakers, bestuurders en kunstenaars voor hun enthousiaste medewerking bij dit toetsingsmoment.

Marry C.W. Visser-van Doorn
voorzitter

Inhoudsopgave

1	Historie ACB	7
2	Verantwoording Commissie	11
2.1	Opdracht	11
2.2	Werkwijze	12
2.3	Perspectief: het Actieplan Cultuurbereik als bijpass	14
2.4	Overig cultuurbeleid	17
3	Bevindingen	21
3.1	<i>Algemeen</i>	21
	Opbrengsten	23
	Knelpunten	24
3.2	<i>Cultuureducatie</i>	25
	Opbrengsten	28
	Knelpunten	30
3.3	<i>Kinderen en jongeren</i>	31
	Opbrengsten	33
	Knelpunten	34
3.4	<i>Erfgoed</i>	35
	Opbrengsten	37
	Knelpunten	38
3.5	<i>Amateurkunst</i>	39
	Opbrengsten	41
	Knelpunten	41
3.6	<i>Bestuurlijke samenwerking</i>	42
	Opbrengsten	42
	Knelpunten	43

4	Conclusies	45
5	Aanbevelingen	49
5.1	<i>Actieplan 2005-2008</i>	49
5.2	<i>Toekomst thema cultuurbereik vanaf 2009</i>	50
	Bronvermelding	54
	Bijlagen	
	▪ Instrumentenlijst	57
	▪ Opdracht en samenstelling Commissie Cultuurbereik	61
	▪ Vragenlijst voor gemeenten en provincies	71
	▪ Aanwezigen per bijeenkomst	73

Historie van het Actieplan Cultuurbereik

1

Met het Actieplan Cultuurbereik 2001-2004 deden de drie overheden een gezamenlijke inspanning om het bereik van cultuur te vergroten. De toenmalige staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna OCW), Rick van der Ploeg, het Interprovinciaal Overleg (hierna IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (hierna VNG) formuleerden samen de kaders voor dit Actieplan. De doelstelling was het vergroten van het publieksbereik door het creëren van meer en ander aanbod voor een nieuw en ander publiek. De 30 grootste steden van Nederland en de 12 provincies kregen de mogelijkheid om een vierjarig programma te maken voor hun eigen stad of provincie. De drie overheden benoemden vijf doelstellingen:

- versterking van de programmering;
- ruim baan maken voor culturele diversiteit;
- investeren in jeugd;
- beter zichtbaar maken van cultureel vermogen;
- culturele planologie op de agenda zetten.

De uitvoering en opbrengsten van dit eerste Actieplan zijn gevolgd door middel van een monitor van de Erasmus Universiteit Rotterdam (Monitor Actieplan Cultuurbereik). Daarnaast heeft een visitatiecommissie onder voorzitterschap van Rinus Haks een tussentijdse evaluatie uitgevoerd. Het resultaat daarvan was het rapport 'Van jonge mensen en de dingen die gaan komen'. Ook het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft een onderzoek naar het eerste Actieplan uitgevoerd¹. Zowel de visitatiecommissie als de Erasmus Universiteit hebben

¹ Het Actieplan Cultuurbereik en cultuurdeelname, 1999-2003, Een empirische evaluatie op landelijk niveau

OCW, IPO en VNG de aanbeveling gedaan om het Actieplan nog eens voor een periode van vier jaar voort te zetten. Beide rapporten gaven echter ook aanbevelingen mee voor de wijze waarop deze voortzetting diende te geschieden. Deze gingen over de inhoud, de bestuurlijke verhoudingen en de systematiek en procedures. De belangrijkste inhoudelijke aanbevelingen waren: meer investeren in cultuureducatie, het aantal doelstellingen beperken en kiezen voor een integrale aanpak waarbij een verbinding tussen verschillende beleidsterreinen wordt gemaakt. Op het bestuurlijke vlak werd geadviseerd om gemeenten en provincies meer ruimte te geven om, afhankelijk van de lokale of regionale situatie, eigen keuzes te maken, om de relatie tussen het rijk en de andere overheden te versterken en verdiepen, en om de bereikbaarheid van cultuur in kleine gemeenten te vergroten. De belangrijkste aanbevelingen voor de systematiek en procedures van het Actieplan ten slotte waren enerzijds om meetbare doelstellingen op basis van sterkte/zwakte analyses te formuleren en hiertoe outputindicatoren te ontwikkelen en anderzijds om de procedures te verminderen en vereenvoudigen.

Op basis van het voorgaande hebben de drie overheden besloten het Actieplan een vervolg te geven. Bij het opstellen van het beleidskader voor het Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 zijn bovenstaande aanbevelingen in acht genomen. De kern van de doelstelling uit de vorige Actieplanperiode is dus overeind gebleven, namelijk het vergroten van het cultuurbereik. Ook hebben de drie overheidslagen, de toenmalige staatssecretaris van OCW, Medy van der Laan, IPO en VNG opnieuw gezamenlijk de kaders vastgesteld. Om invulling te geven aan de aanbevelingen kijkt het Actieplan echter op een aantal essentiële punten af van het vorige plan.

- In plaats van, zoals in het eerste Actieplan, te focussen op vijf doelstellingen is één algemene doelstelling geformuleerd: 'Versterken van het cultureel bewustzijn van burgers door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie in kunst en cultuur'. Deze doelstelling beslaat de hele breedte van het cultuurbeleid, uiteenlopend van podiumkusten tot erfgoed en van beeldende kunst tot amateurkunst.
- Deelnemende provincies en gemeenten krijgen de ruimte en de verplichting om zelf te bepalen hoe zij de centrale doelstelling willen realiseren. De gemaakte keuzes dienen zichtbaar beredeneerd te zijn vanuit de lokale of provinciale situatie.

- De centrale doelstelling dient te worden vertaald naar toetsbaar omschreven outputdoelstellingen, die zijn gerelateerd aan de lokale of provinciale situatie.
- De procedures voor aanvraag en verantwoording zijn eenvoudiger geworden. Gemeenten en provincies dienen één keer een aanvraag in voor een vierjarig programma en leggen aan het eind van de looptijd verantwoording af.

Ook voor het tweede Actieplan hebben OCW, IPO en VNG afgesproken om een tussentijdse evaluatie uit te voeren. Dit rapport is daar het resultaat van. Daarnaast is, net als in de eerste periode, afgesproken dat de drie overheden samen de verantwoordelijkheid dragen voor de ondersteuning en facilitering van gemeenten en provincies bij de uitvoering van het Actieplan. Daartoe voorzien OCW, IPO en VNG onder andere in verspreiding van informatie (via de website www.cultuurbereik.nl en een nieuwsbrief), themabijeenkomsten en een kader voor de monitoring van het Actieplan. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd door een ambtelijke regiegroep die is samengesteld uit vertegenwoordigers van de drie overheden.

Verantwoording Commissie

2

2.1 Opdracht

Zoals vermeld, hebben OCW, IPO en VNG in het beleidskader voor het Actieplan Cultuurbereik 2005 – 2008 afgesproken dat er een landelijke tussentijdse evaluatie wordt uitgevoerd. Met de Commissie Cultuurbereik wordt aan deze afspraak uitvoering gegeven. Het primaire doel is een tussentijdse evaluatie van het huidige programma. Daarnaast is de bedoeling om meer inzicht te verkrijgen in de toekomst na 2008, zowel wat betreft inhoud als opzet. De focus lag hierbij op de veel gekozen thema's jongeren, cultuureducatie en erfgoed. In aanvulling daarop heeft de commissie ervoor gekozen om gericht naar het thema amateurkunst te kijken. Daar waren twee redenen voor. Ten eerste is in het Actieplan aangegeven dat amateurkunst een vorm van cultuurbeleid is die goed past bij de doelstelling van het Actieplan. Ten tweede signaleert de commissie dat het thema amateurkunst de afgelopen maanden hoger op de agenda is gezet, onder andere door de motie Van Vroonhoven waarin het kabinet wordt opgeroepen een actieprogramma voor de amateurkunst op te stellen. De commissie heeft daarom gekeken naar de rol van het Actieplan tot nu toe en de manier waarop het Actieplan in de toekomst kan bijdragen aan een verdere impuls voor de amateurkunst.

Verder is in de opdracht aangegeven dat de commissie moet zorgen voor een totaaloverzicht op basis van de regionale bijeenkomsten en schriftelijk vergaard materiaal. De tussentijdse evaluatie richt zich op twee specifieke landelijke evaluatievragen:

- In hoeverre is de doelstelling van het Actieplan Cultuurbereik tussentijds bereikt?

- Werkt de nieuwe systematiek van het Actieplan (dat wil zeggen een brede doelstelling, veel vrijheid voor aanvragers, outputdoelstellingen en output-indicatoren) en in hoeverre draagt deze bij aan de samenwerking tussen de overheden?

Aan de hand van de uitkomsten van beide vragen is het de bedoeling om conclusies te trekken voor het toekomstige beleid. Het zwaartepunt van de evaluatie ligt echter bij de beoordeling van het Actieplan Cultuurbereik 2005-2008.

2.2 Werkwijze

De informatie waarop de commissie haar rapport baseert, is zowel schriftelijk als via gesprekken verzameld. Allereerst heeft de commissie kennisgenomen van de prestatieoverzichten die gemeenten en provincies ten behoeve van hun oorspronkelijke aanvraag hebben opgesteld. Daarnaast is gemeenten en provincies gevraagd een vragenlijst in te vullen (zie bijlage 3). Vrijwel iedereen heeft dat gedaan. De vragen uit deze lijst zijn geformuleerd rond de thema's die zijn voorgesteld op basis van de nulmeting die Bureau Driessen aan het begin van deze Actieplanperiode heeft uitgevoerd (Actieplan Cultuurbereik II, Nulanalyse en nulmeting, 2006). Driessen heeft in deze nulmeting geadviseerd het Actieplan niet zozeer te evalueren vanuit de vele heterogene en versnipperde lokale en provinciale doelstellingen, maar vanuit enkele meer integrerende en gestandaardiseerde centrale thema's, zoals jongeren, cultuureducatie, cultureel erfgoed en samenwerking. Met de keuze voor deze thema's maakt Driessen een herkenbare clustering van onderwerpen die door de deelnemers het meest genoemd zijn en die bovendien het grootste deel van het budget beslaan. Bovendien sluiten de thema's aan bij de onderwerpen waarvan in het Actieplan is aangegeven dat zij specifieke aandacht verdienen; omdat ze goed passen bij de doelstelling van het Actieplan om het cultuurbereik te vergroten (cultuureducatie, kinderen en jongeren en amateurkunst) of juist omdat de sector nog een relatieve achterstand heeft (erfgoededucatie). Op basis van de rapportages zijn gesprekken met de bestuurlijke partners gevoerd, verdeeld over zes regionaal georganiseerde dagen. Twee gemeenten zagen geen mogelijkheid om met de commissie in gesprek te gaan.

De commissie heeft daarnaast informatie ingewonnen bij een aantal culturele instellingen dat bij de uitvoering van het actieplan betrokken is. Aan de instellingen is niet gevraagd om een schriftelijke rapportage aan te leveren. Zij zijn op de bovengenoemde zes regionale gesprekken uitgenodigd om met de commissie in gesprek te gaan. De selectie van deze instellingen is niet door de commissie bepaald. Cultuurnetwerk Nederland heeft de opdracht gekregen om in overleg met de betrokken provincies en gemeenten telkens twee instellingen per provincie en gemeente voor te stellen. Deze instellingen zijn vervolgens uitgenodigd voor de gesprekken. Doordat er een selectie van culturele instellingen is gemaakt, is de informatie die de commissie uit die bronnen heeft verkregen eerder exemplarisch dan volledig en representatief.

De Commissie Cultuurbereik heeft in zes bijeenkomsten gesproken met gedeputeerden, wethouders, ambtenaren en culturele instellingen van de 42 deelnemende provincies en gemeenten. De bijeenkomsten namen vaak een hele dag in beslag waarbij de Commissie in vier tot zes sessies in het totaal 160 mensen heeft gesproken. Over het algemeen was er bij de bijeenkomsten sprake van een goede, ontspannen en soms vrolijke sfeer. Er kwamen verschillende aspecten van het Actieplan Cultuurbereik ter sprake, zowel positieve als negatieve. Deelnemers gaven aan trots te zijn op hetgeen tot nu toe in gang is gezet. Ook werd duidelijk dat de bestuurlijke en ambtelijke continuïteit bij de partners niet altijd gewaarborgd is: er is soms weinig samenhang met het vorige Actieplan en er zijn veel wisselingen in het ambtelijk apparaat. Hierdoor zijn het bewustzijn van het Actieplan Cultuurbereik en de kennis van de systematiek niet altijd even sterk. Er was een verschil tussen de bijeenkomsten met de bestuurlijke partners en de bijeenkomsten met de culturele instellingen. De bijeenkomsten met de bestuurders waren behoedzamer en formeler. In de gesprekken met de uitvoerders wilde de commissie wezenlijk andere zaken aan de orde stellen: wat doen ze precies en hoe draagt dat bij aan de doelstelling van het Actieplan Cultuurbereik? Daardoor konden deze gesprekken veel losser gevoerd worden. De bijeenkomsten met de commissie hadden ook een stimulerend effect op de aanwezigen. Kennisuitwisseling en reflectie begonnen al tijdens het gesprek. Meer dan eens werd gevraagd of er een lijst met aanwezigen kon worden opgestuurd zodat men de uitwisseling later nog voort kon zetten.

Ook heeft de commissie gesproken met OCW, IPO en VNG, de opdrachtgevers van deze tussentijdse evaluatie. Tot slot hebben de commissieleden gebruik gemaakt van hun eigen expertise en professionele netwerken.

Gezien het bovenstaande biedt deze tussentijdse evaluatie veeleer een kwalitatieve beoordeling die in belangrijke mate gebaseerd is op hetgeen de commissie heeft waargenomen. Deze evaluatie pretendeert niet om kwantitatief en volledig te zijn. Gezien de veelomvattende en complexe doelstelling van het Actieplan Cultuurbereik, die bovendien op lokaal en provinciaal niveau in nogal verschillende doelstellingen en outputindicatoren is uitgewerkt, zou een kwantitatieve analyse ook niet passend zijn. Het gaat immers niet alleen om harde deelname- en bezoercijfers, maar ook om niet te kwantificeren resultaten zoals de verdieping van de passieve of actieve confrontatie met kunst en cultuur. De uiteindelijke cultuurconsument is hierbij overigens buiten beeld gebleven. Met hen sprak de commissie immers niet.

2.3 Perspectief: het Actieplan Cultuurbereik als bypass

Om de verzamelde informatie te kunnen waarderen en beoordelen, heeft de commissie op een bepaalde manier naar het Actieplan en ook breder naar het overige cultuurbeleid gekeken. Hieronder wordt dit perspectief toegelicht.

Bij de invulling van het cultuurbeleid is volgens de commissie het kwaliteitsprincipe van oudsher leidend. Het nationale stelsel van culturele instellingen en –makers, fondsen, koepels en opleidingen, dat met name zijn neerslag krijgt in de Cultuurnota, vloeit hieruit voort, evenals de voorwaarden voor financiering. Het landelijke beleid vertoont hierdoor, naar mening van de commissie, twee karakteristieke kenmerken²:

- *Interne stolling*: Het grootste deel van het cultuurbudget wordt ingezet om culturele ‘makers’ (kunstenaars, ensembles, instellingen, opleidingen) te ondersteunen in hun primaire proces. Het beleid is hierdoor sterk aanbodgericht. Centraal staat het beginsel van de verdelende rechtvaardigheid om

² Sociologen als Bourdieu, Elias en De Swaan hebben eerder dergelijke analyses gemaakt. Zie voor een onder andere op deze sociologen gebaseerde analyse van dit knelpunt H.T. Blokland *Wegen naar vrijheid. Autonomie, emancipatie en cultuur in de westerse wereld*. (1995 Amsterdam/Meppel: Boom).

schaarse middelen over een groeiend aantal aanvragers te verdelen. Continuïteit en traditie zijn daarbij leidend. Voor trendbreuk en vernieuwing is weinig ruimte.

- *Externe geslotenheid:* De gevestigde culturele praktijk kenmerkt zich door geslotenheid. Deelnemers, meestal passief, onderscheiden zich juist door hun culturele deelname van niet-deelnemers. En omgekeerd: niet-gebruikers onderscheiden zich sociaal ook door nadrukkelijk buiten te blijven. Het zich open stellen, het op zoek gaan naar nieuwe deelnemers, past hier niet bij. De nadruk op kwaliteit als belangrijkste verdeelcriterium voor subsidieverstrekking versterkt deze tendens.

Deze dominantie van het kwaliteitsprincipe biedt weinig of geen ruimte om tegelijkertijd ook andere beoordelingscriteria te hanteren, zoals de omvang van het publieksbereik of regionale spreiding van cultuur. Dergelijke cultuurpolitieke doelstellingen botsen immers met het primaat van het kwaliteitsprincipe. Het is de verdienste van het Actieplan Cultuurbereik, zo meent de commissie, dat het hieraan tegenwicht biedt. Het Actieplan vindt zijn oorsprong juist in cultuurpolitieke behoeften aan een meer divers cultureel aanbod, nieuwe en onorthodoxe verbindingen tussen sectoren en het bereiken van meer en ander publiek. In het Actieplan staan noties centraal van maatschappelijke en geografische cultuurspreiding, emancipatie, volksverheffing en de erkenning van low culture³. Bovendien probeert het Actieplan cultuureducatie en amateurkunstbeoefening hoger op de agenda te krijgen, twee thema's die vaak te weinig aandacht krijgen van de gevestigde culturele instellingen.

Gegeven de invulling van het gesubsidieerde cultuurstelsel, met het kwaliteitsprincipe als uitgangspunt, kan men de inzet van het Actieplan ook wel als 'bypass' opvatten. Aan deze 'bypass' liggen dan de volgende overwegingen ten grondslag:

- Kwaliteitseisen blijken ongewild te leiden tot ontoegankelijkheid en onbeveeglijkheid. Compensatie van dit kwaliteitsdenken moet daarom op basis van andere criteria verlopen, tot aan inzetbaarheid voor heel andere dan

³ Het Actieplan is overigens niet het enige instrument waarmee getracht wordt dergelijke doelstellingen te realiseren. Dit gebeurt bijvoorbeeld ook met de extra investeringen in cultuureducatie via de scholen.

smalle culturele oogmerken: stedelijke vernieuwing, brede school, emancipatie, integratie, solidariteit, cohesie.

- Het bestaande stelsel heeft te weinig ruimte en flexibiliteit om een nieuw aanbod te ontwikkelen en nieuw publiek te bereiken. Nieuwe circuits, begrepen als een nieuw stelsel van culturele praktijken, voorzieningen en ondersteunende infrastructuur, zijn daarom onvermijdelijk. In deze nieuwe circuits gaat het om een uitbreiding van het aanbod voor mensen die niet in de gevestigde instellingen komen. Ook gaat het om voorzieningen ter stimulering van de vraag. De bestaande financiering heeft nog weinig mogelijkheden om deze nog niet tot instellingen of organisaties gestolde praktijken ruimte te geven. Hoewel slechts een gering deel van het cultuurbudget naar deze nieuwe circuits gaat, wordt er relatief veel tijd, energie en geld besteed aan het ontwikkelen van beleid hiervoor en geldt er een grote verantwoordingsplicht⁴.
- De gevestigde cultuur is vooral in de (Rand)stad geconcentreerd. Een succesvol tegenwicht tegen deze gevestigde orde moet vooral in het landelijke gebied gezocht worden, in de regio's en kleinere steden, maar ook in nieuwe circuits in de Randstad.
- De doelstelling van het Actieplan kent in principe geen einde. Naast het bestaande cultuurbeleid en de gevestigde instellingen blijft inzet op nieuw bereik en nieuwe vormen noodzakelijk. Daarom is het nodig dat de betrokken overheden en culturele instellingen hun instrumentarium telkens aanscherpen en verbeteren. De systeemkwaliteit zal moeten toenemen, hoe het Actieplan verder ook vorm krijgt, en onder welke naam het ook bekend zal staan. Deze tussentijdse evaluatie biedt een dergelijk aanscherpingsmoment.
- Het Actieplan als instrument dient een belangrijk neveneffect. Het is namelijk mede bedoeld om alle deelnemers aan te zetten tot bewustwording van het belang van cultureel bereik, het nadenken over en agenderen van nieuwe thema's en het zoeken naar en bediscussiëren van nieuwe doelgroepen.

⁴ Zie E. Bos 'De tongkus van een kwal. De dilemma's bij intercultureel beleid', *Boekman* 69, 2006, pp 20-27.

Concluderend leidt het bovenstaande tot de volgende invalshoek waarmee de commissie het Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 tussentijds beoordeelt:

Met het Actieplan Cultuurbeleid wordt het cultuurbeleid in balans gebracht. De gevestigde, structureel gesubsidieerde top van ons culturele stelsel wordt in de breedte gecompenseerd. Dat gebeurt door een gering percentage van het cultuurgeld flexibel in te zetten voor politiek-maatschappelijke doeleinden (bereik, spreiding, emancipatie, cultuureducatie, empowerment). De systematiek steunt op samenwerking tussen de drie overheidslagen en op een systeem van verantwoording van tevoren overeengekomen resultaatsafspraken over zelf in te vullen, regionaal en lokaal bepaalde thema's. De beoogde innovatie kan zowel in de marge als in het centrum, en zowel in het aanbod als aan de zijde van de afnemers plaatsvinden. Hoe dan ook zal er, naast het bestaande, gevestigde circuit, een nieuw circuit zijn om die beweging te katalyseren of te faciliteren. Het is zaak dat dit zo effectief mogelijk gebeurt.

Vanuit deze invalshoek heeft de commissie haar bevindingen getoetst. Hierbij is het doel van het Actieplan, namelijk 'het versterken van het cultureel bewustzijn van burgers door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie in kunst en cultuur' steeds leidend gebleven.

2.4 Overig cultuurbeleid

Rijk, provincies en gemeenten zetten gezamenlijk jaarlijks ruim € 27 miljoen in voor het Actieplan. In vergelijking met het totale budget dat rijk, provincies en gemeenten voor cultuur uitgeven, dat inclusief de bibliotheken, maar exclusief media, ruim € 2,2 miljard⁵ beslaat, is dit een zeer beperkt budget. Daarnaast wordt er vanuit de particuliere sector in cultuur geïnvesteerd. Denk hierbij bijvoorbeeld aan private fondsen die jaarlijks tientallen miljoenen beschikbaar stellen of aan woningbouwverenigingen die door middel van cultuur investeren in wijkverbetering.

Het Actieplan Cultuurbereik is bovendien geen op zichzelf staande ontwikkeling. Tegelijkertijd met het Actieplan zijn ook andere maatregelen in gang gezet, die

⁵ CBS statline, cijfers 2004

(deels) gericht zijn op doelen die vergelijkbaar zijn met de doelstelling van het Actieplan.

Zo is niet alleen via het Actieplan, maar ook rechtstreeks via de scholen ingezet op versterking van de cultuureducatie. Dit gebeurt voor het primair onderwijs via de Regeling Versterking Primair Onderwijs, waardoor scholen jaarlijks per leerling € 10,90 extra ontvangen. Ongeveer 80% van de scholen neemt inmiddels deel aan deze regeling. In totaal krijgen deze scholen hiermee in het schooljaar 2006-2007 ruim € 14 miljoen. Voor het voortgezet onderwijs gebeurt dit via de zogeheten ckv-vouchers, waarvan de besteding is opgelopen van 59% in 2000/2001 tot ruim 76% in 2004/2005. Hiermee is een bedrag van ongeveer € 8 miljoen per jaar gemoeid.

Daarnaast is er momenteel een ingrijpende vernieuwingsoperatie gaande bij de openbare bibliotheken. Zij vormen van oudsher een belangrijke toegangspoort tot cultuur en hebben zowel een culturele als educatieve functie. In het kader van de vernieuwingsoperatie werken OCW, IPO en VNG, op basis van convenantsafspraken, nauw samen aan verbetering en verbreding van de dienstverlening, fysiek en virtueel. In dat verband wordt ook getracht bruggen te bouwen tussen de bibliotheeksector en de andere sectoren die bestreken worden door het Actieplan Cultuurbereik.

Verder is in het kader van het Archiefconvenant (tussen rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) in de periode 2002 - 2005 een aantal activiteiten en pilots uitgevoerd die een grotere toegankelijkheid van openbare archieven voor het publiek tot doel hadden. Een resultaat is bijvoorbeeld een andere marketingaanpak bij archiefinstellingen.

Hierbij ligt de nadruk vooral op het digitaal, via internet, toegankelijk maken van archiefmateriaal. Hierin speelt met name de door staatssecretaris Medy Van der Laan opgerichte tijdelijke Taskforce Archieven (2004 - 2008) een grote rol. De Taskforce streeft naar het vergroten van het publieksbereik van archiefinstellingen en hun collecties langs digitale weg. Ook bij de vorming van de zogenoemde Regionale Historische Centra (RHC's) is een belangrijk doel om de archieven toegankelijker te maken voor het publiek. In deze RHC's zijn de rijksarchieven in de provincies samengegaan met andere archieven of musea.

Bovendien krijgt het versterken van de wisselwerking tussen cultuurbeleid en ruimtelijke ontwikkeling (agenderen van de culturele planologie; één van de vijf doelstellingen van het eerste Actieplan Cultuurbereik) vorm via het architectuur- en Belvédèrebeleid. Dit beleid is voor de periode 2005-2008 gebundeld in het Actieprogramma Ruimte en Cultuur. Dit door zeven departementen ondertekende actieprogramma bestaat uit voorbeeldprojecten, evaluaties van wettelijke maatregelen, investeringsbudgetten (via het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing en de Investeringsbudget Landelijk Gebied) en stimuleringsbeleid. Hierbij spelen de architectuur- en erfgoedinstellingen, fondsen en het projectbureau Belvédère een hoofdrol.

Gezien het bovenstaande wenst de commissie over haar werk een voorbehoud te maken. Door de combinatie van maatregelen is het namelijk niet mogelijk om de resultaten van het Actieplan volledig te isoleren van de resultaten van ander beleid. Het Actieplan is steeds één van de instrumenten.

Bevindingen

De zes bijeenkomsten met provincies, gemeenten en culturele instellingen, het door hen vooraf aangeleverde schriftelijk materiaal en de afzonderlijke gesprekken met OCW, IPO en VNG hebben veel informatie opgeleverd. Hieronder vindt u eerst de belangrijkste algemene bevindingen. Zoals eerder toegelicht, wordt vervolgens specifiek op een aantal thema's ingegaan, namelijk cultuureducatie (inclusief erfgoededucatie), kinderen en jongeren, erfgoed en amateurkunst⁶.

De bestuurlijke partners hebben overigens naast bovengenoemde thema's ook op andere onderwerpen ingezet. De belangrijkste daarvan is de versterking van lokaal beleid. Provincies hebben via dit budget veel niet-rechtstreeks gefinancierde gemeenten betrokken bij de uitvoering van het Actieplan. Twee andere belangrijke thema's waarop is ingezet, zijn samenwerking en professionalisering/deskundigheidsbevordering.

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal bevindingen op het gebied van de bestuurlijke samenwerking. Alle hieronder weergegeven bevindingen zijn steeds gedaan vanuit de invalshoek die in hoofdstuk 2.3 geschetst is.

3.1 Algemeen

Het rijk stelt jaarlijks ruim € 13,7 miljoen voor de uitvoering van het Actieplan beschikbaar. Eenzelfde bedrag wordt, conform de voorwaarde tot matching, door gemeenten en provincies ingezet. Gedurende de totale looptijd van het Actieplan bedraagt de financiering daarmee ongeveer € 110 miljoen.

⁶ De commissie is zich ervan bewust dat deze sectoren elkaar niet volledig uitsluiten, maar gedeeltelijk overlappen. Zo is cultuureducatie grotendeels gericht op de doelgroep kinderen en jongeren. Zonder een indeling in sectoren zou deze rapportage minder duidelijk zijn.

Totale⁷ Actieplanbudgetten (in €)

Gemeenten			
Alkmaar	594.992	Leiden	876.000
Almere	1.268.412	Maastricht	774.936
Amersfoort	839.672	Nijmegen	1.041.544
Amsterdam	6.882.856	Rotterdam	5.415.000
Apeldoorn	1.212.996	Tilburg	1.256.236
Arnhem	896.052	Utrecht	2.439.456
Breda	1.047.944	Zaanstad	1.041.648
Delft	604.712	Zoetermeer	721.008
Den Haag	4.242.392	Zwolle	824.012
Dordrecht	783.022	Provincies	
Ede	666.280	Drenthe	2.381.556
Eindhoven	1.317.668	Flevoland	1.970.300
Emmen	684.112	Fryslan	3.478.008
Enschede	967.144	Gelderland	8.885.096
Groningen	1.130.256	Groningen	2.703.832
Haarlem	1.089.200	Limburg	5.987.316
Haarlemmermeer	803.172	Noord-Brabant	10.748.240
Heerlen	596.212	Noord-Holland	9.058.056
Hengelo	584.268	Overijssel	4.805.480
's Hertogenbosch	842.260	Utrecht	4.797.588
Leeuwarden	276.624	Zeeland	2.393.880
		Zuid-Holland	12.226.008
		Totaal:	
			111.115.446

Het Actieplan Cultuurbereik kent een zeer brede doelstelling: 'Versterken van het cultureel bewustzijn van burgers door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie in kunst en cultuur.'. De keuze voor een dergelijke breed geformuleerde doelstelling vloeit voort uit, zoals in hoofdstuk 1 is aangegeven, uit de evaluatie van het eerste Actieplan. Het is aan provincies en

⁷ Bedragen van rijk, provincie en gemeente samengenomen over vier jaar. Overigens geldt voor deze tabel en alle volgende tabellen dat steeds *alleen* een overzicht gegeven wordt van de ingezette Actieplanmiddelen. De overige investeringen van gemeenten en provincies op deze thema's, buiten het kader van het Actieplan, zijn hier niet opgenomen.

gemeenten om binnen deze doelstelling hun eigen doelen te formuleren, passend bij de regionale wensen en behoeften, en deze vervolgens te vertalen in concrete resultaten en daarbij horende instrumenten. Daarmee is een landelijke, richtinggevende doelstelling gecombineerd met de verplichting tot uitwerking op lokaal en provinciaal niveau in eigen doelen en resultaten. Volgens de commissie heeft dit zowel voor- als nadelen. Een voordeel is dat het de deelnemers veel ruimte biedt: ruimte om eigen keuzes te maken, aan te sluiten bij eigen beleid, op basis van eigen analyses accenten te leggen en doelstellingen te formuleren. Een nadeel is dat de 42 provincies en gemeenten zelf de vertaalslag moeten maken. Een dergelijke algemene doelstelling laat ruimte voor weinig concrete plannen en doelstellingen. Bovendien is onduidelijk van welke cultuur de burger zich meer bewust moet worden: alleen van de gevestigde cultuur of ook van de aan specifieke regio's, etnische groepen of jongerenscenes verbonden cultuur?

Opbrengsten

- Dankzij het Actieplan ontstaat er ontegenzeggelijk ruimte voor nieuwe initiatieven, nieuwe doelgroepen, nieuwe samenwerkingsverbanden et cetera (zie bijlage 1 ter illustratie). De bestaande financiële middelen voor cultuur bieden die ruimte voor vernieuwing doorgaans niet, omdat ze weinig flexibel inzetbaar zijn. Daarmee biedt het Actieplan de kans voor het vergroten van het cultuurbereik. Bovendien maakt het Actieplan het mogelijk om initiatieven te ondersteunen die buiten elk regulier kader vallen.
- Het Actieplan vraagt gemeenten en provincies om eigen concrete doelstellingen en resultaten te formuleren. In de eerste plaats biedt dit hen de ruimte om aan te sluiten bij eigen wensen en specifieke lokale en regionale behoeftes, sterktes en zwaktes. Ten tweede wordt hiermee een bezinning op het cultuurbeleid afgedwongen: welke doelstellingen worden nagestreefd, welke thema's krijgen prioriteit, welke instrumenten worden ingezet en met wie wordt de samenwerking gezocht. De noodzaak tot het formuleren van outputdoelstellingen heeft ertoe geleid dat er binnen de provincies en gemeenten beter wordt nagedacht over wat men wil bereiken.
- Het Actieplan wordt ingezet om reeds lopend beleid te versterken, waardoor dat beleid niet een extra impuls kan krijgen. In dergelijke gevallen leidt een relatief klein budget tot belangrijke meeropbrengsten.

- Enkele partners anticiperen op voorhand op de tijdelijkheid van het Actieplan. Zij bouwen bijvoorbeeld de subsidie over een periode van vier jaar af en stellen de voorwaarde dat de subsidiënt tijdens die vier jaar op zoek gaat naar nieuwe financieringsbronnen.

Knelpunten

- De middelen uit het Actieplan ondersteunen vooral nieuwe initiatieven, die niet belegd zijn bij reeds bestaande culturele instellingen, maar bij nieuwe organisaties. Daardoor ontstaat er een nieuw circuit, met nieuwe activiteiten, dat nauwelijks verbindingen heeft met het al bestaande circuit. Het Actieplan heeft daarmee wel nieuwe groepen cultuurbeoefenaars en –genieters in beweging gebracht, maar is er nauwelijks in geslaagd om het bestaande culturele veld te bewegen de deuren open te zetten voor nieuw publiek.
- Het Actieplan heeft, zoals gezegd, tot een veelheid aan nieuwe culturele activiteiten geleid. Ondanks die toename, constateert de commissie dat er relatief weinig ontwikkeling is als het gaat om ècht vernieuwende, oorspronkelijke of spraakmakende initiatieven. Het lijkt alsof veel initiatieven reeds bestonden en dat er met het Actieplan nu ruimte ontstaat om ze te honoreren.
- Het Actieplan is tijdelijk, met de nadrukkelijke bedoeling dat succesvolle ontwikkelingen uiteindelijk levensvatbaar zijn. Voor die toekomstbestendigheid blijkt echter heel weinig aandacht te zijn. Het risico bestaat dat zelfs activiteiten die door de deelnemers als zeer succesvol worden beschouwd na afloop van het Actieplan niet worden gecontinueerd.
- Er is veel verwarring tussen doel en middel. Doelen worden vaak beschreven in termen van producten (aantal voorstellingen, aantal bereikte scholen) of inspanningen (marketing, aantal bijscholingscursussen, onderzoek). Het blijkt moeilijk om doelen op het niveau van daadwerkelijke output of outcome te formuleren. Het uiteindelijke doel is niet altijd duidelijk geformuleerd, en dus ontbreken indicatoren om te kunnen beoordelen of en in welke mate het bereikt is.
- Wanneer de outputindicatoren wel eenduidig zijn geformuleerd, is vaak niet hard te maken of de beoogde resultaten ten aanzien van de vergrote cultuurparticipatie daadwerkelijk het gevolg zijn van het Actieplan Cultuurbereik, omdat andere impulsen en maatschappelijke ontwikkelin-

gen daar ook een rol bij kunnen spelen. Hier gaat de vergelijking op van een patiënt die lijdt aan 1000 kwalen en 1000 medicijnen krijgt toegediend. Onduidelijk blijft welk medicijn voor genezing heeft gezorgd.

- In het vorige Actieplan was er gerichte aandacht voor allochtonen en diversiteit. In deze periode (2005-2008) zetten gemeenten en provincies er nauwelijks nog specifiek op in. Naar het oordeel van de commissie is daarmee een belangrijk onderwerp van de agenda verdwenen. Op verschillende plaatsen wordt weliswaar aandacht besteed aan de doelgroep jongeren en wordt daarmee impliciet ook een groep allochtone jongeren bereikt. Dit betekent echter niet dat er een doordachte en succesvolle praktijk van divers cultuurbereik ontstaat. Succesvol divers publieksbereik in de cultuursector komt volgens de commissie uitsluitend tot stand in een samenhangende aanpak van programmering, personeelsbeleid en publieksbenadering. Expliciete aandacht voor het vraagstuk van culturele diversiteit is, gezien de beperkte resultaten tot nu toe, nog altijd noodzakelijk. Het gegeven dat vrijwel geen van de gesprekspartners een cultureel diverse achtergrond heeft, is een bevestiging van deze constatering.
- Vooral in landelijke gebieden blijken het ontbreken van goede vervoersmogelijkheden of de kosten ervan een probleem te zijn. Dit probleem speelt vooral voor kinderen, jongeren en voor ouderen.

Opportunistisch omgaan met culturele diversiteit: *“In de schouwburg wordt dezelfde voorstelling gegeven, maar dan met een Marokkaanse trommel”.*

3.2 Cultuureducatie

De meeste gemeenten en provincies (34 van de 42) hebben een budget voor cultuureducatie geoormerkt. Cultuureducatie is daarmee het thema waarop het vaakst specifiek wordt ingezet. Dit is ook het thema waarvan de deelnemers aan het Actieplan vaak aangeven dat ze trots zijn op de ontwikkeling die in gang is gezet of op de resultaten die zijn bereikt. De omvang van de financiële inzet loopt sterk uiteen. Zo zijn er gemeenten en provincies die slechts een paar procent van het actieplanbudget inzetten voor cultuureducatie, maar ook die meer dan de helft van het budget aan dit thema besteden. In totaal is er daarmee in vier jaar in het kader van het Actieplan bijna € 25 miljoen voor cultuureducatie beschikbaar. Dit is ruim 20% van het totale budget. Cultuureducatie is sterk ingevuld als

In het Actieplan is erfgoededucatie specifiek benoemd als een domein dat versterking behoeft. De drie overheidslagen willen via het Actieplan Cultuurbereik “bevorderen dat gemeenten en provincies zorgen voor een adequate infrastructuur voor erfgoededucatie, waar scholen en culturele instellingen gebruik van kunnen maken. Met name de provinciale erfgoedhuizen kunnen hierbij een rol spelen.”, zo staat in het Actieplan.

Wetende dat erfgoededucatie juist benoemd is als een sector waarin nog een inhaalslag moet worden gemaakt, valt het tegen dat slechts twee provincies en vijf gemeenten specifiek hebben ingezet op dit thema. De commissie meent dat daarmee kansen onbenut blijven. In totaal beslaat dit onderwerp een bedrag van ruim € 2,5 miljoen (ruim 2% van het totale budget van het Actieplan). In verhouding tot het totaalbedrag dat via het Actieplan aan cultuureducatie wordt uitgegeven, is de € 1 miljoen die specifiek aan erfgoededucatie wordt uitgegeven minimaal.

De monitors cultuureducatie die voor het primair- en voortgezet onderwijs zijn uitgevoerd⁹, onderschrijven dit. Daarin wordt geconstateerd dat de activiteiten op het gebied van erfgoededucatie achterblijven bij andere activiteiten op het terrein van cultuureducatie.

Bij bovenstaande constatering wil de commissie twee belangrijke kanttekingen plaatsen. Ten eerste heeft de commissie begrepen dat er op het terrein van erfgoededucatie de afgelopen jaren veel meer in beweging is gekomen, dan nu binnen de context van het Actieplan zichtbaar wordt¹⁰. Doordat de commissie zich specifiek gericht heeft op hetgeen binnen het kader van het Actieplan gebeurt, blijven andere ontwikkelingen grotendeels buiten beeld. Ten tweede is erfgoededucatie in sommige gevallen integraal onderdeel van cultuureducatie. Cultuureducatie in brede zin gaat immers over kunst- en erfgoededucatie. In dergelijke gevallen wordt wel op versterking van erfgoededucatie ingezet, maar is het niet herkenbaar als specifiek aandachtsgebied. Op grond van de informatie die de commissie ter beschikking is gesteld, kan zij helaas niet beoordelen in hoeveel gemeenten en provincies dit het geval is.

⁹ Sardes, Cultuur in beweging, Monitor versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005-2006 en Oberon, Monitor cultuureducatie Voortgezet Onderwijs, Peiling 2006.

¹⁰ Mondelinge informatie van de per 2007 gefuseerde erfgoedkoepels en van de Stichting Erfgoed Actueel. Zie ook de recente (oktober 2006), gezamenlijke publicatie van Stichting Erfgoed Actueel, VNG en het Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland, ‘Erfgoededucatie, Een beleidshandreiking’.

Geormerkte Actieplan budgetten voor erfgoededucatie (in €)

Gemeenten			
Alkmaar		Leiden	
Almere	139.900	Maastricht	
Amersfoort		Nijmegen	
Amsterdam		Rotterdam	90.756
Apeldoorn		Tilburg	
Arnhem		Utrecht	
Breda		Zaanstad	
Delft		Zoetermeer	
Den Haag	240.000	Zwolle	
Dordrecht		Provincies	
Ede		Drenthe	152.000
Eindhoven		Flevoland	80.000
Emmen		Fryslan	
Enschede		Gelderland	
Groningen		Groningen	
Haarlem	249.200	Limburg	
Haarlemmermeer		Noord-Brabant	400.000
Heerlen		Noord-Holland	1.080.000
Hengelo		Overijssel	
s Hertogenbosch	210.000	Utrecht	
Leeuwarden		Zeeland	
		Zuid-Holland	
		Totaal:	
			2.641.856

Opbrengsten

- De inzet op cultuureducatie blijkt een belangrijke stimulans voor de samenwerking tussen het onderwijs en het culturele veld. Beide partijen zijn zich meer open gaan opstellen. Er zijn contacten gelegd en netwerken tot stand gekomen die er voorheen niet of nauwelijks waren. Daaruit zijn veel nieuwe en vernieuwende activiteiten ontstaan. Het feit dat beide partijen in beweging komen is essentieel. Dit is een voorwaarde voor duurzame verankering van cultuur in school, en van educatie in cultuur. Cultuureducatie is

- immers een gezamenlijke taak voor scholen en het culturele veld, waarbinnen ze ieder hun eigen verantwoordelijkheden hebben.
- Een breed en vernieuwend educatief aanbod vanuit de culturele instellingen, aansluitend bij de behoeften van leerlingen, docenten en scholen, is van groot belang. Scholen hebben doorgaans weinig zicht op en kennis over wat er mogelijk is op cultureel terrein. Het is dus zaak dat culturele instellingen hierin een actieve opstelling kiezen. Voorbeelden hiervan zijn de zogeheten ‘kunstmenu’s’ die in steeds meer regio’s bestaan: vanuit de culturele sector wordt een gevarieerd menu van culturele activiteiten samengesteld waaruit de scholen of leerlingen hun keuze kunnen maken.
 - Op het terrein van erfogoededucatie blijken provincies een impuls te kunnen geven, bijvoorbeeld door het laten ontwikkelen van leerlijnen en lespakketten op het terrein van erfogoededucatie. Provinciale erfogoedhuizen spelen hierbij een belangrijke rol. Niet iedere gemeente of school hoeft dan zelf opnieuw het wiel uit te vinden, maar kan gebruik maken van bestaande methoden die zijn toegesneden op het erfogoed in de betreffende provincie.
 - Door kinderen en jongeren via school in aanraking met cultuur te brengen, treedt in sommige gevallen een proces van omgekeerde socialisatie op: ouders raken via hun kinderen geïnteresseerd in cultuur. Bijvoorbeeld doordat hun kinderen een optreden verzorgen, of de door hen gemaakte kunstwerken exposeren, waarbij de ouders als publiek worden uitgenodigd.
 - In sommige regio’s nemen de culturele- en de erfogoedinstellingen interessante initiatieven om het aanbod te vernieuwen. Zo worden er cross-overs gemaakt met andere sectoren. Ook wordt er ingezet op het creëren van doorlopende leerlijnen voor het onderwijs.
 - Er is veel geïnvesteerd in de randvoorwaarden: deskundigheidsbevordering, het opstellen van beleidsplannen, het formeren van netwerken en het inzetten van makelaars.

Het doel van het project Oog en Oor in School van Polestar Film is om leerlingen en docenten in het voortgezet onderwijs kennis te laten maken met film en hen vooral te leren hoe je zelf een film kan maken. Het project heeft een positief effect op het zelfrespect en zelfvertrouwen van de leerlingen. Het project heeft bij toekenning van de subsidie de opdracht tot verankering toegewezen gekregen. De scholen moeten er later dus zelf mee aan de slag kunnen. De projectleider geeft daartoe ook bijscholingscursussen aan CKV-docenten.

De Praktijkschool Emmen e.o. ontwikkelt een doorgaande leerlijn op het gebied van Kunst & Cultuureducatie specifiek gericht op het praktijkonderwijs. Naast een aanbod voor actieve en reflectieve kunstbeleving wordt ook specifiek gezocht naar een breed aanbod op het gebied van cultureel erfgoed. Er wordt samengewerkt met o.a. het Drents Plateau, Drentse Taol en diverse culturele instellingen uit de regio Zuidoost Drenthe. Vanuit de vijf thema's van de lesmethode voor het praktijkonderwijs wordt de cultuureducatie in kaart gebracht. De doorgaande leerlijn besteedt, naast het stimuleren van smaakontwikkeling en het maken van eigen keuzes, ook aandacht aan het zichtbaar maken van de uitbreiding van de leeromgeving. De resultaten en bevindingen worden overdraagbaar gemaakt door middel van een handboek.

Theatermakers & School (T&S) is één van de projecten van jeugdtheaterhuis de Berenkuil in Utrecht. T&S organiseert kunsteducatieve activiteiten voor scholen voor primair en voortgezet onderwijs, waarbij 'de kunst van het maken' centraal staat. In het Atelier van het Theater-ABC kunnen kinderen ontdekken wat er komt kijken bij het maken van theater. Het Atelier bevat inspirerend materiaal dat de fantasie en creatieve vermogens van de kinderen prikkelt. Gevoed hierdoor gaan ze zelf aan de slag en maken bijvoorbeeld een decormaquette, schrijven een dialoog en ontdekken hoe je geluidseffecten maakt. Als de kinderen het Atelier verlaten hebben ze geproefd hoe het is om theatermaker te zijn.

Knelpunten

- Cultuureducatie wordt door veel culturele instellingen niet gezien als een reguliere, maar als een extra taak, die zonder middelen uit het Actieplan niet (goed) uitgevoerd kan worden. Het feit dat instellingen voor die educatieve taak uit het Actieplan middelen ontvangen, lijkt hen een extra alibi te geven om deze niet als kerntaak te zien. Cultuureducatie is daarmee binnen de culturele instellingen een erg kwetsbaar onderdeel. Ook goedlopende projecten blijven incidenteel gefinancierd.
- Van scholen wordt verwacht dat ze hun eigen wensen en behoeften op het terrein van cultuureducatie kunnen formuleren. Veel scholen, met name in

het primair onderwijs, blijken deze actieve rol nog niet te kunnen waarmaken: door gebrek aan tijd of deskundigheid.

- In sommige gemeenten en provincies kunnen scholen aanspraak maken op een flexibel budget. Er zijn middelen voor de versterking van cultuuronderwijs beschikbaar, maar alleen nadat een goed onderbouwde aanvraag is ingediend. Dat kan leiden tot selectieve deelname. Scholen die hiervoor tijd kunnen vrijmaken, komen in aanmerking voor extra financiering. Scholen in probleemwijken of met een moeilijke leerlingpopulatie, die hun handen al vol hebben aan een scala van problemen (onderwijsachterstanden, sociaal-emotionele problemen, taalproblemen), kunnen veel minder van die mogelijkheid gebruik maken. Verschillen worden daardoor nog groter.
- De financiële bijdrage vanuit het Actieplan voor erfgoededucatie is krap, terwijl er nog veel materiaal ontwikkeld en ontsloten moet worden. Er kan weinig worden teruggevallen op bestaande materialen en praktijken.
- Er is volgens de commissie in de cultuureducatie een 'industrie' ontstaan van elkaar beconcurrerende adviseurs en projectontwikkelaars. De ondersteuning van de binnenschoolse cultuureducatie lijkt daarmee niet overal even effectief. Het wiel wordt op veel plaatsen opnieuw uitgevonden.
- Van scholen wordt veel gevraagd, niet alleen op het terrein van cultuur, maar ook op andere terreinen. Het onderwijs wordt steeds meer als oplossing voor allerlei maatschappelijke vraagstukken gezien en is daarom soms moeilijk te bewegen om ook nog met cultuureducatie aan de slag te gaan.

Omgekeerde socialisatie: *“Het wemelt van de tatoeages als die kids optreden. Dat hun kinderen in zo'n professionele setting op het podium staan, stimuleert een sterke betrokkenheid.”*

3.3 Kinderen en jongeren¹¹

Meer dan een derde van de provincies en gemeenten geeft aan een deel van de middelen specifiek aan de doelgroep kinderen en jongeren te besteden. Gemiddeld gaat het om een kwart van het Actieplanbudget. In totaal is er ruim € 8 miljoen (ruim 7% van het totale budget) voor deze doelgroep beschikbaar. Daarnaast geven provincies en gemeenten aan dat naast dit specifieke budget

¹¹ In de leeftijd van 0 tot 18

ook andere activiteiten (mede) op jongeren zijn gericht. De financiële inzet loopt per deelnemer sterk uiteen: van een paar procent van het totale budget tot bijna de helft. Het Actieplan heeft dus tot een scala aan activiteiten geleid. Voorbeelden zijn het organiseren van festivals die een podium bieden voor jongerencultuur of het bieden van ruimtes waar jonge kunstenaars elkaar kunnen ontmoeten en waar cross-overs tussen verschillende disciplines tot stand komen. In deze paragraaf gaat het om activiteiten voor kinderen en jongeren die buitenschools, in de vrijetijdssfeer plaatsvinden. Daarnaast zijn, zoals in de vorige paragraaf is aangegeven, de meeste inspanningen op het terrein van cultuureducatie ook op deze doelgroep gericht.

Geormerkte Actieplanbudgetten voor jongeren (in €)

Gemeenten		Leiden	
Alkmaar		Maastricht	50.000
Almere	468.412	Nijmegen	400.000
Amersfoort		Rotterdam	386.124
Amsterdam		Tilburg	
Apeldoorn	200.000	Utrecht	
Arnhem		Zaanstad	320.000
Breda	280.000	Zoetermeer	
Delft		Zwolle	
Den Haag		Provincies	
Dordrecht		Drenthe	300.000
Ede		Flevoland	
Eindhoven		Fryslan	1.478.008
Emmen	100.000	Gelderland	
Enschede	899.444	Groningen	582.700
Groningen	522.256	Limburg	1.796.184
Haarlem		Noord-Brabant	
Haarlemmermeer		Noord-Holland	
Heerlen		Overijssel	
Hengelo		Utrecht	
s Hertogenbosch		Zeeland	404.000
Leeuwarden	10.000	Zuid-Holland	
		Totaal:	
			8.197.128

Opbrengsten

- Met de extra middelen uit het Actieplan ontstaat er meer financiële ruimte. De deelnemers aan het Actieplan rapporteren dat daardoor nieuwe activiteiten, juist gericht op jongeren, kansen krijgen waarvoor voorheen geen (financiële) mogelijkheden waren.
- Het Actieplan beoogt een nieuw publiek te bereiken. Met de focus op jongeren lijken op dit punt belangrijke resultaten te worden geboekt. De nieuwe culturele activiteiten trekken een jong, divers en, naar oordeel van de deelnemers, ook daadwerkelijk nieuw publiek. Het Actieplan heeft daarmee een belangrijke impuls gegeven.
- Van groot belang voor succes is om niet alleen activiteiten voor jongeren te organiseren, maar juist *door* en voor jongeren. Door jongeren een actieve rol en eigen verantwoordelijkheid te geven, worden op jongeren gerichte activiteiten een succes.

De Nieuwe Amateur uit Delft smeedde een losvaste 'crew' van talentvolle jongeren, de Safer Sex Guerrilla, waarmee ze multidisciplinaire theatershows voor het uitgaansleven maakt (discotheken, festivals en buurthuizen) ter promotie van sexual health. Tevens werkt de stichting samen met de gemeentelijke instelling VAK centrum voor de kunsten. Onder de naam 'VAKit culture jam' bieden zij jongeren tweemaandelijks een podium. Een programmaraad van zeven jongeren stelt het programma samen, 12 jongeren vormen de technische club, die zorg draagt voor decors, lichten en geluid. Allochtone jongeren nemen ook deel, zij staan vooral op het podium. De stichting beheert met jongeren een eigen cultuurcentrum: X-PRO's Academy.

De stichting New Attraction uit Groningen organiseert eens per jaar een festival voor jongeren. Het programma is een mix van urban muziek, visuele kunst, dans en sport. De culturele interesse van jongeren is het uitgangspunt. Jongerenprojecten en jonge talenten worden bij het festival serieus genomen. Zij worden ondersteund en geprogrammeerd in een totaalprogramma van (inter)nationale topartiesten waar jaarlijks 17.500 bezoekers (jong en cultureel divers) op afkomen. De cultuuruitingen waar New Attraction zich mee bezighoudt, krijgen, vanuit een ondergrondse-, straat- en schoolpleinsituatie een plek in het culturele veld. Jongeren hebben het festival om naar toe te werken.

Hierdoor zetten zij stappen in hun ontwikkeling. De uitdaging is om een plek in het culturele veld te bevechten.

Knelpunten

Het Actieplan heeft, als het gaat om het bereiken van kinderen en jongeren, onmiskenbaar een positieve ontwikkeling in gang gezet. De commissie meent echter dat dit nog met onvoldoende snelheid en niet blijvend, prikkelend en stimulerend genoeg gebeurt. Dat komt tot uitdrukking in de volgende knelpunten:

- Door het Actieplan zijn er veel vernieuwende, op jongeren gerichte culturele activiteiten tot stand gekomen. Dit gebeurt echter niet of nauwelijks bij de bestaande culturele instellingen. Het Actieplan is er te weinig in geslaagd om deze instellingen in beweging te krijgen.
- De gevestigde culturele orde en jongeren spreken vaak niet dezelfde taal. Zo gaat de focus op jongeren maar zelden gepaard met aandacht voor nieuwe media en andere nieuwe vormen van communicatie. Daarentegen beseffen jongeren vaak niet dat ze door de activiteiten die zij in hun vrije tijd doen, zoals breakdance, rap en film, al met cultuur bezig zijn. De kloof blijft daardoor moeilijk overbrugbaar.
- Het bereik van jongeren is vaak eenmalig. Het blijkt moeilijk om nieuwe groepen structureel te activeren en betrekken. Daar zijn extra inspanningen voor nodig, maar die worden doorgaans niet verricht.
- De ondersteuning van projecten van poppodia is nog erg incidenteel, terwijl juist poppodia een belangrijke rol kunnen spelen in het bereiken van jongeren.
- Kinderen worden vooral bediend via binnenschoolse educatie. In het kader van het Actieplan worden voor hen weinig activiteiten in de vrijetijdssfeer ontwikkeld.

“Publieksbereik is een lastig woord. Als je jongeren bereikt, heb je nog maar de start van het verhaal. Daarna moet er nog veel gebeuren.”

3.4 Erfgoed

De aard van het onderwerp erfgoed is van een andere orde dan de drie andere thema's die in dit rapport worden uitgelicht. Erfgoed is het onderwerp van een grote sector, is zowel fysiek als immaterieel, vaak in de omgeving. De aandacht ervoor is enerzijds sterk geïnstitutionaliseerd (de musea), terwijl de begrenzinger anderzijds nogal ongrijpbaar zijn. Erfgoed is overal en ligt daarmee diep in de samenleving verankerd, maar is tegelijk nogal abstract. Ook is het voortdurend aan uitbreiding onderhevig, wat te zien is aan opkomende terreinen als volkskunst, jonge monumenten, immaterieel erfgoed en omgevingseducatie. De meetbare cultuurparticipatie is, met uitzondering van musea, in de erfgoedsector lager dan in de rest van de kunst- en cultuursector¹². De musea haken als publieksinstellingen redelijk gemakkelijk aan, maar archieven, monumenten, archeologie en kleinere erfgoedinstellingen kunnen nog veel publieksgerichter gaan werken. Ook voor gemeenten en provincies is het 'denken' aan en gebruiken van de mogelijkheden van erfgoed voor een breed publiek nog redelijk nieuw. Erfgoed heeft daarmee in verhouding met andere culturele sectoren een inhaal-slag te maken.

¹⁵ Van de 42 provincies en gemeenten hebben specifiek op cultureel erfgoed ingezet. Deze gelden worden voor het grootste deel gebruikt voor versterking en professionalisering van de sector. De zes provincies en negen gemeenten besteden er gezamenlijk bijna € 3 miljoen aan (3% van het totaalbudget van het Actieplan). Erfgoed is daarmee, binnen het kader van het Actieplan, veelal achtergebleven in verhouding tot de andere cultuursectoren. Dit is een gemiste kans, vooral in landelijke gebieden waar andere culturele voorzieningen vaak maar beperkt aanwezig zijn en waar het toegankelijk maken van het erfgoed een belangrijke impuls voor het culturele leven kan zijn. In de verantwoording door de partners komt erfgoed er bekaaid vanaf. Ten eerste omdat er vaak niets over wordt gemeld. Ten tweede omdat uit de gesprekken die de commissie voerde, bleek dat wanneer het onderwerp wel is meegenomen tegenvallende resultaten

¹² De 'gebruiksbelangstelling' voor erfgoed is alleen bij musea en archieven goed uit te drukken in bezoekcijfers. Analyse van het bevolkingsonderzoek uit Cultuurminnaars en cultuurmijders (SCP, 2005, erfgoed: pp. 9-36) wijst uit dat de belangstelling voor cultureel erfgoed in Nederland niet onder druk staat; ze neemt op sommige gebieden juist toe. De commissie heeft geen kennis kunnen nemen van de in april 2007 door de SCP uit te brengen verdiepingstudie van dit onderzoek: 'Het bereik van het verleden'.

worden gemeld: te weinig aanvragen, weinig verrassend, realisatie niet of niet op tijd, te weinig deelname, partijen moeilijk in beweging te krijgen.

Toch kan op basis van bovenstaande gegevens niet worden geconcludeerd dat de gemeenten en provincies die via het Actieplan Cultuurbereik niet specifiek inzetten op erfgoed, ook werkelijk geen aandacht voor het thema hebben. Cultureel erfgoed is bestuurlijk vaak niet op de afdeling Cultuur belegd, maar op bijvoorbeeld de afdeling Ruimtelijke Ordening. Hierdoor wordt het niet vanzelfsprekend meegenomen in de uitvoering van het Actieplan. De commissie is daarom van oordeel, vergelijkbaar met hetgeen zij op het terrein van erfgoededucatie signaleert, dat er veel meer op erfgoedterrein gebeurt dan in deze tussentijdse evaluatie in beeld komt.

Geormerkte Actieplan budgetten voor erfgoed (in €)

Gemeenten		Leiden	280.000
Alkmaar		Maastricht	
Almere		Nijmegen	100.000
Amersfoort		Rotterdam	
Amsterdam		Tilburg	240.000
Apeldoorn	6.000	Utrecht	
Arnhem		Zaanstad	
Breda	180.000	Zoetermeer	
Delft		Zwolle	
Den Haag	80.000	Provincies	
Dordrecht		Drenthe	248.000
Ede		Flevoland	120.000
Eindhoven	140.000	Fryslan	160.000
Emmen	70.000	Gelderland	384.832
Enschede		Groningen	
Groningen		Limburg	
Haarlem	200.000	Noord-Brabant	
Haarlemmermeer		Noord-Holland	
Heerlen		Overijssel	
Hengelo		Utrecht	200.000
s Hertogenbosch		Zeeland	420.000
Leeuwarden		Zuid-Holland	
		Totaal:	2.828.832

Opbrengsten

- Er zijn zowel projecten gestart voor materieel als voor immaterieel erfgoed. Het doel van deze projecten is door middel van ontsluiting de inhoud breed te verspreiden en ook nieuwe zaken als immaterieel erfgoed toegankelijk te maken.
- Er ontstaan nieuwe netwerken, veelal in samenhang met het thema erfgoededucatie. Gevolg daarvan is een toename aan deskundige intermediairs, waarvan op termijn veel te verwachten valt. Voorwaarde is wel dat ze over voldoende kwaliteit en creativiteit beschikken.
- Successen lijken vooral te worden bereikt wanneer er van cross-overs met andere disciplines sprake is.
- Cultuurhistorische routes lijken een geschikt instrument om de toegankelijkheid van het erfgoed te vergroten, met name in het landelijk gebied.
- Het werken met vrijwilligers is een kracht. Het levert soms interessante plannen op en bovendien zijn vrijwilligers over het algemeen zeer gemotiveerd.

‘De Culturele Biografie van Maastricht’ heeft als primaire doelstelling het inzichtelijk maken en het op een begrijpelijke en interactieve manier presenteren van de geschiedenis van Maastricht. Die presentatie gebeurt, naast de verhalen op de interactieve webomgeving www.zichtopmaastricht.nl ook en vooral in de vorm van tastbare projecten in de stad zelf: themagebonden festivals, historische exposities, de uitbouw van netwerken van erfgoedactoren en een cultuurhistorisch informatiecentrum waar het verhaal van de stad verteld wordt. Men plant hiermee een opstap naar het ontdekken van de stad in al haar historische facetten. Na één jaar telde de website ca. 70.000 unieke bezoekers, en namen ca. 45.000 bezoekers deel aan de overige activiteiten. Dwarsverbanden met andere cultuurpartners leidden al tot theatervoorstellingen, concerten en educatieve programma’s rond erfgoed voor het primair onderwijs.

Het project ‘Plan je eigen ruimte’ van Erfgoed Nederland richt zich op het stimuleren van het gebruik van erfgoed in de lessen aardrijkskunde en vanuit het vak aardrijkskunde op een vakoverstijgende aanpak in de laatste klassen van havo en vwo. Er wordt een uitdagende leeromgeving gecreëerd waarin jongeren als planoloog aan de slag gaan met inrichtingsvraagstukken in hun eigen omgeving en de waarde van cultureel erfgoed en cultuurhistorie daarin

ervaren. Tijdens het project ontstaat een landelijk netwerk waar kennis en ervaringen interregionaal gedeeld worden. Daarnaast ontstaan regionale netwerken. Iedere regio krijgt zijn eigen digitale leeromgeving. 'Plan je eigen Ruimte' heeft een eigen website: www.planjeeigenruimte.nl, met verwijzingen naar de deelprojecten.

Knelpunten

- Partijen in de erfgoedsector treden nogal geïsoleerd op. Er is weinig onderlinge samenwerking en samenhang tussen de instellingen. Erfgoedinstellingen kijken minder buiten de grenzen van hun eigen sector en worden weinig opgezocht door andere sectoren. Meerdere erfgoedinstellingen hebben in bijeenkomsten aangegeven niet te weten wat er speelt op andere terreinen. Dat geldt niet alleen voor de uitvoerende partijen, maar ook voor de overheden. Niet zelden geven bijvoorbeeld provincies aan dat de erfgoedinfrastructuur geen rol speelde bij de ontwikkelde projecten.
- Erfgoed heeft meer dan andere kunst- en cultuurthema's te maken met veel verschillende belanghebbende partners; te denken valt bijvoorbeeld aan toerisme, maar ook aan ruimtelijke ordening.
- Erfgoed lijkt meer dan andere sectoren tijd nodig te hebben. De commissie heeft meerdere malen gehoord dat zelfs zes jaar voor het in beweging krijgen van partijen aan de korte kant is. Het gaat om een verandering van houding: een meer open opstelling, niet alleen gericht op behoud, maar ook op ontsluiting. Veel erfgoedinstellingen staan pas aan het begin van deze ontwikkeling.
- Erfgoed is binnen de gemeentelijke en provinciale organisatie niet altijd duidelijk belegd. Vaak ligt de verantwoordelijkheid bij verschillende afdelingen en wethouders (cultuur versus ruimtelijke ordening). Een aantal gemeenten heeft aangegeven zelf ook schuldig te zijn aan de geringe participatie rondom erfgoed. Zij hebben moeite met het vormgeven van beleid daaromtrent; de mogelijkheden worden te weinig benut.
- Het hoge aandeel particulier initiatief in de wereld van het erfgoed heeft voor- en nadelen. Het is een groot goed dat de samenleving als geheel, en onderscheiden groepen daarbinnen, zich erfgoed actief toe-eigenen. Het hoge gehalte vrijwilligers vormt tevens een risico, althans vanuit een sturende overheid. Over een door vrijwilligers gedomineerd onderwerp is

het lastig afspraken maken. Verder zijn particuliere, betrokken organisaties niet in de eerste plaats op beleidsagenda's van overheden gericht, maar op eigen doelstellingen die in sommige deelsectoren geheel samenvallen met beheer en behoud.

- Provincies en gemeenten hebben meermalen aangegeven, zowel in de rapportages als de hoorzittingen, dat de voorstellen die bij hen op het gebied van erfgoed zijn aangedragen, zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht teleurstelden.

“Het Actieplan is net een homeopathisch serum: het duurt lang en je moet erin geloven.”

3.5 Amateurkunst

Zoals in hoofdstuk 2.1 aangegeven, heeft de commissie ervoor gekozen in haar rapportage expliciet in te gaan op het thema amateurkunst. Hiermee sluit de commissie enerzijds aan bij het feit dat de drie overheden de amateurkunst specifiek hebben benoemd als een vorm van cultuurbeleid die goed past bij de doelstelling van het Actieplan Cultuurbereik. Anderzijds past dit naar mening van de commissie bij het feit dat het thema amateurkunst de afgelopen periode hoger op de agenda is gezet.

Slechts één provincie en zes gemeenten hebben specifiek op de sector amateurkunst ingezet. Het gaat hierbij bovendien slechts om een totaalbedrag van ruim € 2 miljoen, ongeveer 2% van het totale Actieplanbudget. Volgens de commissie speelt de financiering van initiatieven in de amateurkunst zich voor een belangrijk deel buiten het zicht van het Actieplan af. Dit is tamelijk merkwaardig gezien het feit dat 5,5 miljoen Nederlanders amateurkunst beoefenen. Dit kan juist belangrijke aanknopingspunten bieden voor de vergroting van het bereik van de professionele cultuur. De commissie heeft wel een beperkt aantal interessante initiatieven gezien waarin een verbinding is gelegd tussen amateurs en professionals. Voor de meeste gemeenten en provincies geldt echter dat de Actieplanbudgetten niet gericht gebruikt zijn om amateurkunst te versterken of te vernieuwen. Blijkbaar doet het georganiseerde amateurkunstenveld geen beroep op de budgetten van het Actieplan. Dit kan te maken hebben met het feit dat het amateurkunstenveld niet op de hoogte is van de mogelijkheden die het

Actieplan biedt voor de financiële ondersteuning van activiteiten. Ook worden verschillende initiatieven waarbij jongeren cultuurmaker zijn, door gemeenten en provincies niet gekenschetst als amateurkunst. Bij het nadenken over vernieuwingen in het circuit van amateurkunst zouden juist deze ervaringen als relevant voor de amateurkunst kunnen worden gezien.

Geormerkte Actieplanbudgetten voor amateurkunst (in €)

Gemeenten			
Alkmaar	140.000	Leiden	
Almere		Maastricht	
Amersfoort		Nijmegen	
Amsterdam	80.000	Rotterdam	
Apeldoorn		Tilburg	
Arnhem		Utrecht	
Breda		Zaanstad	120.000
Delft		Zoetermeer	140.000
Den Haag		Zwolle	
Dordrecht		Provincies	
Ede	80.000	Drenthe	
Eindhoven		Flevoland	
Emmen		Fryslan	
Enschede		Gelderland	1.718.928
Groningen		Groningen	
Haarlem		Limburg	
Haarlemmermeer		Noord-Brabant	
Heerlen		Noord-Holland	
Hengelo		Overijssel	
s Hertogenbosch		Utrecht	
Leeuwarden	10.000	Zeeland	
		Zuid-Holland	
		Totaal:	
			2.288.928

Opbrengsten

- In het landelijk gebied zijn goede voorbeelden te zien waar de amateurkunst de positie krijgt die zij verdient. De amateurkunst wordt hier gezien als een belangrijke voorziening, zowel vanuit cultureel als sociaal oogpunt.
- In een aantal regio's zijn de randvoorwaarden voor amateurs versterkt: deskundigheidsbevordering, het bieden van betaalbare faciliteiten voor repetities en optredens, het begeleiden van amateurs die subsidie willen aanvragen et cetera.
- Door speciaal voor amateurs festivals te organiseren, krijgen ze de kans hun activiteiten bij een breed publiek onder de aandacht te brengen. Daarvoor ontbreken bij de amateurkunstverenigingen zelf doorgaans de middelen. Enerzijds biedt dit een extra uitdaging voor de amateurkunstenaars. Anderzijds ontstaat er hiermee een breder en toegankelijker aanbod voor cultuurgenieters.

De opera Turandot is een gemeenschapskunstproject in Midden-Delfland. De fusiegemeente gaf het project als thema: 'Drie dorpen, één opera'. Dario Fo, ondernemers in de kunst werkt samen met verenigingen, scholen, bedrijven, de gemeente en vele vrijwilligers. Onder deskundige begeleiding hebben honderden mensen op het toneel en achter de schermen er samen voor gezorgd dat 15.000 mensen hebben genoten van een bijzondere opera. Jong en oud hebben in dit project kennisgemaakt met opera, hun grenzen verlegd en gemeenschapszin ontwikkeld.

In het 'Dordtse Wereldwijven' project wordt de connectie gelegd tussen hedendaagse vormgeving en etnische handwerktechnieken. Wat begon als een tentoonstelling ('Verweven met textiel') is uitgegroeid tot een drukbezochte workshop waarin vrouwen van diverse culturele achtergronden en professionele vormgevers samen aan de slag gaan met uitwisseling van technieken en stijlen. Op deze manier wordt een mooie verbinding gelegd tussen amateurkunst, diversiteit en vormgeving.

Knelpunten

- Amateurkunstverenigingen hebben, evenals andere verenigingen, te kampen met een teruglopend aantal leden.
- De amateurkunstsector is erg op zichzelf gericht. Van oudsher worden er weinig verbindingen met andere sectoren gezocht. Nieuwe kansen en mogelijkheden die uit samenwerking kunnen voortkomen, blijven daardoor onbenut.
- Amateurkunstverenigingen zijn erg aanbodgericht. Ze zijn niet gewend zich vraaggericht op te stellen.
- Wanneer wordt geprobeerd de amateurkunst aan scholen te binden, loopt men in de praktijk tegen beperkingen in het budget aan. Bovendien wordt in de amateurkunst veel gewerkt met vrijwilligers en die zijn tijdens schooltijd vaak niet beschikbaar.

“Zonder breedte heb je geen top.”

3.6 Bestuurlijke samenwerking

Deze paragraaf heeft een ander karakter dan de vorige paragrafen. Hier staat niet een bepaald cultuurthema centraal, maar gaat de commissie in op de specifieke opbrengsten en knelpunten op het terrein van de bestuurlijke samenwerking tussen de drie overheidslagen. De interbestuurlijke samenwerking tussen rijk, provincies en gemeenten is immers een essentieel element van het Actieplan.

Opbrengsten

- Financieel gezien krijgt de bestuurlijke samenwerking met name vorm door de voorwaarde van matching: rijk aan de ene kant en provincie dan wel gemeente aan de andere kant dragen beide steeds in dezelfde mate bij. De middelen voor het Actieplan zijn daarmee verzekerd en kunnen gedurende de Actieplanperiode niet door eventuele bezuinigingen worden aangetast. Bovendien onderstreept de voorwaarde van matching de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de drie overheden. Sommige provincies passen dit instrument breder toe, namelijk door ook aan de niet-rechtstreeks deelnemende gemeente de voorwaarde te stellen om de provinciale subsidie te matchen.

- Het Actieplan wint door de gezamenlijke inzet aan prestige en status. Het gegeven dat de drie overheden zich gezamenlijk inzetten, onderstreept dat er veel belang wordt gehecht aan de doelstellingen ervan. In individuele gevallen merkt de commissie dat de portefeuille cultuur in gemeente of provincie zichtbaarder is geworden.
- Via de provincies biedt het Actieplan Cultuurbereik mogelijkheden voor niet-rechtstreeks deelnemende gemeenten. Op een aantal plekken heeft dat tot bijzondere initiatieven geleid. Deze laten zien dat in dergelijke gemeenten met een relatief klein bedrag iets bijzonders in gang kan worden gezet. De interesse voor cultuur en cultuurbeleid bij kleine gemeenten is toegenomen.
- In een aantal provincies heeft het Actieplan een aantoonbare impuls gegeven aan de afstemming tussen het provinciale cultuurbeleid en het beleid van de kleinere niet-rechtstreeks deelnemende gemeenten.

De gemeente Graft-De Rijp is een voorbeeld van het feit dat een klein budget uit het Actieplan een belangrijke impuls aan het cultuurbeleid kan geven. Er is een cultureel platform opgericht dat een grote bijdrage levert aan een samenhangende programmering van projecten waaronder een cultuurmarkt en een museumnacht. Er is een route langs bijzondere monumenten uitgezet. Deze veelgebruikte 'Haring- & Henneproute' leidt ook langs informatiepanelen met een speciaal jeugdblokje, op ooghoogte van kinderen. Een belangrijk project is 'Kunst op Kamers' waarbij mensen in een aantal historische panden kunnen kennismaken met verschillende kunstuitingen.

Knelpunten

- De bestuurlijke samenwerking krijgt in de praktijk niet altijd voldoende invulling. Zo is er in sommige regio's niet of nauwelijks sprake van samenwerking of zelfs maar afstemming tussen gemeenten onderling of tussen gemeenten en provincies. Hierdoor werken partijen langs elkaar heen.
- Er wordt onvoldoende gebruik gemaakt van de mogelijkheden om van elkaar te leren. Deelnemers blijken niet op de hoogte van het feit dat op verschillende plekken, vergelijkbare initiatieven worden gestart, waardoor verschillende actoren hetzelfde wiel trachten uit te vinden.

- Niet alleen de samenwerking *tussen* de bestuurlijke partners, maar ook *binnen* de bestuurlijke partners verdient aandacht. In alle drie de overheidslagen blijkt er namelijk sprake te zijn van schotten tussen met name de erfgoedsector en de andere culturele sectoren. Dat komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in het feit dat cultureel erfgoed enerzijds en de overige cultuursectoren anderzijds bij verschillende afdelingen en/of bestuurders zijn belegd.
- Een aantal provincies en gemeenten heeft zowel de aanvraagprocedure als (een deel van) de uitvoering bij een provinciale of stedelijke steunfunctie belegd. Hierdoor wordt dit grotendeels onzichtbaar en ongrijpbaar voor de betreffende gemeente of provincie.
- In sommige gevallen wordt de monitoring van het Actieplan uitgevoerd door de beleidsambtenaren van de gemeente of provincie zelf. Dit vertoebelt volgens de commissie het onderscheid tussen uitvoering en evaluatie.

“In Deventer kan veel, daarvoor is de stad groot genoeg, en ze is klein genoeg om elkaar te kennen en te weten dat je niet om elkaar heen kunt.”

Conclusies

OP BASIS VAN ALLE VOORGAANDE BEVINDINGEN KOMT DE COMMISSIE TOT ZES HOOFDCONCLUSIES:

1. Het culturele veld is verder in beweging gekomen

Het Actieplan heeft onmiskenbaar gezorgd voor enige beweging in het culturele veld. De beweging die gedurende de eerste Actieplanperiode in gang is gezet, heeft een vervolg gekregen. Enerzijds biedt het Actieplan mogelijkheden om initiatieven die er al zijn te stimuleren en reeds bestaand beleid te versterken. Anderzijds lokt het nieuwe activiteiten en nieuwe samenwerkingsverbanden uit. Een belangrijke voorwaarde voor deze beweging ligt in de aard van het Actieplan; het is een flexibel budget, dat niet vast zit in instellingen en meerjarige subsidieafspraken, maar ruimte biedt om nieuwe initiatieven te stimuleren en belonen. De commissie onderschrijft in dit kader het belang van ‘durfgeld’, waarmee ruimte wordt geboden om vernieuwende, spraakmakende en risicovolle activiteiten te financieren. Bovendien leert de commissie uit de omvang van het Actieplanbudget (slechts ruim 1% van het totale budget voor cultuur), dat voor het in gang zetten van een beweging niet altijd heel veel geld nodig is. Een beperkt budget blijkt voor veel deining te kunnen zorgen.

Bij deze conclusie zijn drie belangrijke kanttekeningen te plaatsen. Ten eerste is de gesignaleerde beweging niet op alle terreinen even sterk te zien. De commissie signaleert dat het Actieplan vooral in de landelijke gebieden en op de terreinen van cultuureducatie en jongeren veel teweeg heeft gebracht. Bij die onderwerpen is de vraag inmiddels zo gestimuleerd dat zij onontkoombaar is. Thema's zoals diversiteit en amateurkunst zijn echter veel minder tot ontwikkeling gekomen. In de tweede plaats lijkt de beweging vooral plaats te vinden in nieuwe en laagdrempelige circuits, in festivals en in wijken, maar veel minder

binnen de 'gevestigde' orde van culturele instellingen. Ten slotte lijken de versterking van erfgoededucatie en vergroting van het publieksbereik voor erfgoed niet goed gerealiseerd te zijn. De commissie vermoedt dat de erfgoedsector van ver moet komen, geslotener is dan de kunst- en podiumwereld, en vanwege zijn overwegend op beheer- en behoudstaken gerichte aard minder avontuurlijk, innovatief en ondernemend is in het programmeren voor het publiek. Ook lijkt er sprake van gebrekkige communicatie over het Actieplan naar en tussen de spelers binnen deze wereld.

2. De levensvatbaarheid is nog onvoldoende gewaarborgd

Het Actieplan Cultuurbereik is bedoeld als een tijdelijke impuls. De commissie heeft daarom kritisch bezien in hoeverre de beweging die met het Actieplan op gang is gebracht levensvatbaar en toekomstbestendig is. Eenmaal in gang gezette beweging blijft immers niet vanzelf doorgaan, maar vraagt om blijvende inzet van alle betrokkenen. De commissie constateert dat er op dit punt nog veel werk moet worden verzet. Het Actieplan stimuleert en beloont nieuw initiatief, maar de vraag hoe beproefde en succesvolle activiteiten een vervolg kunnen krijgen, leeft te weinig bij bestuurders en het veld. Deze vraag hoeft naar mening van de commissie niet altijd beantwoord te worden met structurele overheidssubsidie, maar wel door steeds voortvarend en creatief op zoek te gaan naar mogelijkheden voor de langere termijn. Bijvoorbeeld door te zoeken naar nieuwe markten of ondersteuning vanuit de particuliere sector.

3. Het Actieplan heeft bestuurlijke meerwaarde: agenda-setting en matching

De commissie vindt dat het Actieplan vanuit bestuurlijk oogpunt zeker een meerwaarde heeft. Deze komt met name tot uitdrukking in de agenda-settende functie die het Actieplan voor de drie overheden vervult. De overheden zijn zich meer bewust geworden van het belang van het bereiken van nieuwe doelgroepen en het ondersteunen van nieuwe initiatieven.

Deze agenda-settende functie heeft overigens in veel mindere mate effect in het culturele veld. De gevestigde culturele orde is maar weinig in beweging gekomen. Dit komt naar mening van de commissie mede door het vrijblijvende karakter van het Actieplan: er is onvoldoende verplichting om cultuurbereik als norm te hanteren.

Matching is een belangrijk instrument gebleken ter bevordering van de bestuurlijke samenwerking. Inzet van dat instrument onderstreept de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de drie overheden en stimuleert wederzijdse betrokkenheid. Het zorgt er bovendien voor dat de beschikbare budgetten gedurende de looptijd van het Actieplan geoormerkt en bestendig zijn, waardoor ze niet onderhevig zijn aan mogelijke bezuinigingen en ombuigingen.

4. De doelstelling is niet helder

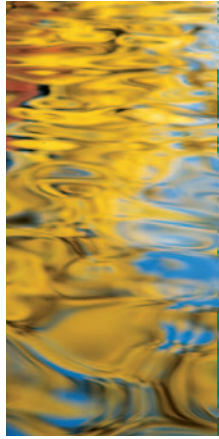
De doelstelling van het Actieplan is gericht op het versterken van het cultureel bewustzijn. Zoals aangegeven, is er onmiskenbaar enige beweging op gang gekomen, maar kan niet beoordeeld worden in hoeverre dit daadwerkelijk leidt tot een sterker cultureel bewustzijn. Naar het oordeel van de Commissie is de doelstelling niet erg concreet, maar wel erg ambitieus, zeker gezien de beperkte looptijd van het Actieplan. Bewustzijn wordt immers niet van de ene op de andere dag versterkt, zelfs niet in een paar jaar. Bovendien is in de doelstelling niet expliciet gemaakt wiens cultureel bewustzijn moet worden versterkt: van de cultuurgenieters, van degenen die zich (nog) niet bewegen op het culturele veld of juist van het culturele veld zelf? En over welke cultuur gaat het eigenlijk: gaat het om het leren waarderen van de producten van de gevestigde kunst en cultuur of eerder om het versterken van het bewustzijn dat cultuur een veel breder terrein beslaat, dus ook breakdance, nieuwe media of vernieuwende cross-overs?

5. Begrippenkader en focus zijn te traditioneel

De commissie signaleert dat de deelnemers aan het Actieplan geneigd zijn om culturele begrippen tamelijk traditioneel, verkokerd en geïnstitutionaliseerd in te vullen. Zo wordt, als het bijvoorbeeld gaat om amateurkunst, te gemakkelijk gedacht binnen het kader van de bestaande amateurkunstverenigingen en veel minder aan het ondersteunen van nieuwe activiteiten buiten dat circuit, voor én door jongeren. Een ander voorbeeld is het terrein van cultuureducatie, dat voor het overgrote deel invulling krijgt binnen het primair en voortgezet onderwijs. Voor andere vormen van cultuureducatie, zoals het organiseren van lezingen, debatten of andere laagdrempelige en verdiepende activiteiten die een brug slaan tussen aanbod en een nieuw publiek, is daarentegen weinig oog. Hiermee wordt, naar mening van de commissie, te weinig aangesloten bij ontwikkelingen in de samenleving.

6. Er is meer ruimte gekomen voor de extrinsieke waarde van cultuur

In het culturele veld staat van oudsher de intrinsieke waarde van cultuur centraal. De commissie onderschrijft deze waarde, maar oordeelt tevens positief over de ontwikkeling dat er met het Actieplan meer ruimte is ontstaan voor de extrinsieke waarde van cultuur. De commissie signaleert een nieuwe waardering voor de rol van cultuur in het bevorderen van sociale samenhang, het versterken van de leefbaarheid van wijken en het vergroten van de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren. Het Actieplan, en de daaruit volgende keuzes op provinciaal en gemeentelijk niveau, heeft hieraan zeker bijgedragen. Dat er naast het kwaliteitscriterium meer ruimte is gekomen voor deze maatschappelijke doelen, zorgt ook voor de doorstroming in de kunst- en cultuursector die de commissie zo belangrijk vindt.

Aanbevelingen

Het tweede Actieplan Cultuurbereik heeft in de jaren 2005 en 2006 ontegenzeggelijk tot verdere beweging geleid, dieper en breder, ten opzichte van het eerste Actieplan. Voor het vervolg is een verdere voortzetting daarvan noodzakelijk. Niet duidelijk is of alle beweging even effectief is. Daarom komt de commissie tot de volgende aanbevelingen.

5.1 Actieplan 2005 - 2008

1. Zorg voor ondersteuning en kennisuitwisseling

In de bijeenkomsten met gedeputeerden, wethouders en ambtenaren is herhaaldelijk de behoefte uitgesproken aan extra informatie en geïnspireerde betrokkenheid, aan mogelijkheden voor uitwisseling van ervaring en kennis, en aan het verspreiden van goede voorbeelden. OCW, IPO en VNG moeten hierbij een nog grotere rol vervullen dan ze nu doen. Zij dienen op korte termijn enkele projecten te selecteren die voor overdracht geschikt zijn. Dat wil zeggen dat de organisatoren hun werkwijze vastleggen en actief openbaar maken, bijvoorbeeld in publicaties, workshops en expertmeetings.

2. Stimuleer zelfstandige voortzetting van gerealiseerde projecten

Gezien het tijdelijke karakter van het Actieplan adviseert de commissie de drie overheden om de ontvangers van Actieplanmiddelen er nadrukkelijk op te wijzen dat de in gang gezette ontwikkelingen, wanneer ze geen expliciet onderzoeks- en ontwikkelingskarakter hebben, levensvatbaar en toekomstbestendig moeten zijn. De partners moeten in de laatste fase van de tweede termijn gestimuleerd worden om te zoeken naar nieuwe financieringsbronnen, uit het reguliere beleid of uit relevante fondsen, sponsors of eigen inkomsten uit de markt.

3. Initieer nader onderzoek

De commissie adviseert de drie overheden om op korte termijn de plaats van erfgoed en erfgoededucatie binnen het Actieplan Cultuurbereik te analyseren. Daarbij moet waar mogelijk de relatie worden gelegd met het nog te verschijnen SCP-rapport 'Bereik van het verleden' en met de 'Canon van Nederland' van de commissie Van Oostrom. Verder adviseert de commissie de gemeenten te onderzoeken die bij deze tussentijdse evaluatie geen verantwoording hebben afgelegd.

5.2 Toekomst thema cultuurbereik vanaf 2009

Omdat beweging in cultuur noodzakelijk blijft, adviseert de commissie de drie overheden om een voortzetting van het Actieplan Cultuurbereik na te streven en daar een substantieel bedrag voor te reserveren. Qua inhoud dient het nieuwe programma aan te sluiten bij actuele ontwikkelingen in de samenleving en in de politiek. Bij dit laatste spelen de voornemens in het Regeerakkoord een grote rol. De commissie heeft de volgende suggesties voor het vervolg.

1. Handhaaf succesvolle elementen van het Actieplan Cultuurbereik

Onderstaande elementen zijn in de praktijk succesvol gebleken.

- Tripartiete samenwerking van de drie overheden
- Voorwaarde van matching van beschikbaar gestelde bedragen door de betrokken overheden
- Flexibele karakter van het budget

Geadviseerd wordt daarom om deze voor de toekomst te handhaven.

2. Stel cruciale thema's vast

De commissie adviseert om bij het vervolg van het Actieplan Cultuurbereik te focussen op een beperkt aantal thema's: diversiteit, brede amateurkunst en eventueel erfgoed, dat laatste thema afhankelijk van de uitkomsten van het hierboven genoemde onderzoek naar de plaats van erfgoed en erfgoededucatie binnen het Actieplan Cultuurbereik. Hierbij kunnen de raakvlakken en de verbin-

ding tussen de thema's en bepaalde doelgroepen en kunstdisciplines nadrukkelijk worden aangegeven en uitgewerkt.

3. Scherp doelstelling en centrale begrippen aan

De centrale doelstelling 'versterking van cultureel bewustzijn' is te vaag. Het tweerichtingsverkeer dient meer geëxpliciteerd te worden. Niet alleen het cultureel bewustzijn van de burger met weinig ervaring met de gevestigde kunst en cultuur moet versterkt worden. Het gaat ook om het culturele bewustzijn bij de vertegenwoordigers van de gevestigde kunst en cultuur voor nieuwe vormen en praktijken. Daarbij kunnen enkele centrale begrippen, zoals amateurkunst en kunsteducatie, opnieuw ingevuld worden en eventueel een andere, meer bij deze tijd passende, benaming krijgen. Bij amateurkunst moet duidelijk zijn dat niet-geïnstitutionaliseerde kunstzinnige activiteiten (zoals street art) hier ook toe behoren. Cultuureducatie moet ook buitenschoolse activiteiten omvatten, die een brug slaan tussen kunst- en cultuuraanbod en nieuw publiek.

4. Normaliseer de relatie tussen educatie en cultuur

De gelden uit het Actieplan worden meermalen ingezet om een educatief medewerker bij een culturele instellingen aan te stellen en te bekostigen. De commissie is van mening dat educatie, zeker bij de grote instellingen, een kerntaak moet zijn en dringt erop aan educatie een structurele positie binnen de culturele instellingen te geven. Houd hierbij oog voor nog optredende knelpunten, vooral bij de kleinere culturele instellingen die minder financiële ruimte hebben. De commissie adviseert om educatie op te nemen in de voorwaarden voor reguliere subsidie.

5. Stimuleer grotere openheid bij gevestigde instellingen

Kunst- en cultuurinstellingen dienen nog meer gestimuleerd te worden om open te staan voor vernieuwing, buiten hun grenzen te treden en meer en nieuw publiek te bereiken. De ervaring heeft geleerd dat een dergelijke houding zich niet laat afdwingen met strafkortingen of opgelegde verplichtingen. De commissie ziet daarom meer in het oormerken van subsidiegeld en instrumenten als tendering.

6. Lok nieuwe coalities uit op gemeentelijk niveau

Gemeenten kunnen stimuleren dat kunst- en cultuurinstellingen structureel gaan samenwerken met andere maatschappelijke actoren. Coalities met brede scholen bieden kansen om kinderen op vele manieren, actief en passief, met kunst en cultuur in aanraking te brengen. Coalities met poppodia bieden dezelfde mogelijkheden voor jongeren. Coalities met buurtcentra en woningbouwcorporaties kunnen de actieve en passieve participatie in de wijken vergroten. Dergelijke coalities worden bevorderd door bij subsidies aan kunst- en cultuurinstellingen de voorwaarde te stellen dat er structureel samengewerkt wordt met scholen, poppodia, wijkcentra, woningbouwcorporaties of andere maatschappelijke instellingen.

7. Investeer in vervoer

Provincies en gemeenten dienen gericht naar oplossingen te zoeken voor de vervoersproblemen die ervoor zorgen dat vooral scholen, kinderen, jongeren en ouderen in plattelandsgebieden weinig gebruik maken van het kunst- en culturaanbod in de regiogemeenten. Tegen gereduceerd tarief aanbieden van busvervoer en vervoer op maat kunnen voor deze doelgroepen een uitkomst bieden.

8. Omarm initiatieven van onderop

Om stolling van het kunst- en cultuurnetwerk te voorkomen en doorstroming te bevorderen, is het van groot belang dat initiatieven die van onderop ontstaan, in de wijken, op scholen, in poppodia, op festivals, bij nieuwe makers (amateurs en professionals) de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen en een plek te veroveren. Hiertoe moet bottom-up worden gewerkt in plaats van top-down. Met name op gemeentelijk- en regionaal niveau dienen ontwikkelingen nauwlettend in de gaten te worden gehouden en waar nodig worden gestimuleerd. De lokale en regionale scouts of makelaars kunnen hierbij een belangrijke functie vervullen.

9. Zoek de balans tussen outputindicatoren en resultaatafspraken

De commissie constateert dat de effecten van de inspanningen binnen het Actieplan Cultuurbereik niet altijd goed te meten zijn. Toch is het goed om concrete doelstellingen te formuleren, omdat partijen zich dan beter bewust

worden van wat ze willen bereiken. Bovendien worden behaalde resultaten een belangrijkere factor in het verantwoordingsproces. Echter, outputindicatoren die geen aantoonbaar direct verband hebben met de te evalueren projecten (zoals '10% meer jongeren nemen deel aan het lokale kunst- en cultuuraanbod') zijn niet zinvol. Het is niet duidelijk wat het aandeel van die projecten is in de output en onderzoek daarnaar is arbeidsintensief en kostbaar. Concrete kwantitatieve doelstellingen (zoals 'aan de gesubsidieerde amateurkunst projecten voor jongeren participeren minimaal 50 unieke deelnemers') zijn echter wel zinnig. Ambities worden hiermee concreet gemaakt en een dergelijk effect is eenvoudig in kaart te brengen. Het is bovendien van belang om tijdig te meten en niet pas achteraf, zodat het beleid zonnodig tussentijds kan worden aangescherpt.

10. Zet eens de bril van een ander op

Bronvermelding

Blokland H.T, (1995) *Wegen naar vrijheid. Autonomie, emancipatie en cultuur in de westerse wereld*. Amsterdam/Meppel: Boom

Bos E, (2006) *Tongkus van een kwal. De dilemma's bij intercultureel beleid*. In: Boekman 69. Amsterdam: Boekman Stichting

Commissie Haks (2003) *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002*. Den Haag: Ministerie van OCW

Huysmans F., Van der Vet O., Van Eijck K. (2005) *Het Actieplan Cultuurbereik en cultuurdeelname, 1999-2003. Een empirische evaluatie op landelijk niveau*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kersten O., Van Silfhout W.J. & Driessen F.M.H.M. (2006) *Actieplan Cultuurbereik II – Nulanalyse en nulmeting*. Utrecht: Bureau Driessen

Oomen C., Donker, A., Van der Grinten, M., & Haanstra, F. (2006) *Monitor cultuureducatie Voortgezet Onderwijs Peiling 2006*. Utrecht: Oberon.

Van der Putten M. (2006) *Erfgoededucatie. Een beleidshandreiking*. Utrecht: De kunstconnectie/VKV

Van der Vegt A.L. & Hoogeveen K. (2006) *Cultuur in beweging. Monitor versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005-2006*. Utrecht: Sardes.

Ijdens T. & Hitters E. (2005) *Landelijke evaluatie van het Actieplan Cultuurbereik 2001-2004 – Eindrapport*. Tilburg: Bureau Driessen.

Ijdens T., Hitters E., Mol M. & O. v.d. Vet O. (2005) *Monitor Actieplan Cultuurbereik 2003 – Landelijke beleidsontwikkeling, decentrale praktijk*. Rotterdam: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen.

Publicaties:

De toekomst begint nu. Een beleidsverkenkende nota naar de toekomst van stedelijk beleid, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag augustus 2006.

Brochure Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 – Informatie voor gemeenten en provincies, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Den Haag april 2005.

Besluit van 4 juli 2006, houdende wijziging van het Besluit financiële verhouding 2001 en enkele andere besluiten in verband met invoering van single-information en single-audit voor specifieke uitkeringen, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.

Informatie van provincies en gemeenten:

Plannen van Aanpak, prestatieoverzichten en de programma's van de deelnemende gemeenten en provincies.

Zelfevaluaties en beleidsmonitoren van gemeenten en provincies.

Websites:

www.cbs.nl

www.cultuurbereik.nl

Bijlage 1: Instrumentenlijst

Binnen de kaders van het Actieplan Cultuurbereik is een veelheid aan instrumenten ingezet om het ‘cultureel bewustzijn’ te versterken. Hieronder vindt u een thematisch geordende lijst van een groot deel van de middelen en instrumenten die in deze tussentijdse evaluatie naar voren zijn gekomen.

Impuls in de regio

- Afbouw subsidie: de bijdrage van de provincie wordt in vier jaar tijd afgebouwd, van de ontvangende, niet rechtstreeks deelnemende gemeenten wordt een steeds grotere eigen bijdrage verwacht
- Gemeentelijke beleidsnota's: provincies ondersteunen niet-rechtstreekse deelnemende gemeente bij het opstellen van een gemeentelijke beleidsnota
- Multipliers: de provincie evenaart de bijdrage van het rijk en vraagt vervolgens de niet-rechtstreeks deelnemende gemeenten om de provinciale bijdrage te matchen
- Focus op bepaalde geografische gebieden: provinciale regio's of specifieke wijken

Ondersteuningsstructuur

- Intendant: persoon met de bevoegdheid om subsidies toe te kennen, wordt gebruikt in plaats van een subsidiecommissie
- Loketten, servicepunten en netwerken rond thema's zoals: pop, erfgoed, amateurkunst
- Onderwijsnetwerken of – platforms (primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs)

- Kennisuitwisseling intern, binnen één regio, of extern, tussen regio's
- Cultuurscouts, cultuurmakelaars, culturele aanjagers of cultuurmakers
- Lokale Cultuur Centra: laagdrempelige podia in de wijken
- Vervoersmogelijkheden voor scholen of jongeren

Onderzoek

- Monitoring witte vlekken: alvorens wordt beslist op welk aspect wordt ingezet, doet men onderzoek om te bezien waar extra aandacht nodig is
- Inventariserend onderzoek: inventariseren van wensen en behoeften

Deskundigheidsbevordering

- Brainstormbijeenkomsten
- Cultuurankers: cultuurpunt in de wijk ter vergroting van onderlinge afstemming, het verstrekken van informatie en het verhogen van het cultuurniveau in de wijk
- Cultuurkompas: te downloaden planbord dat scholen helpt bij ontwikkeling cultuurbeleid
- Cursus Cultuurcoördinator voor onderwijsgeevenden
- Klankbordgroepen en platforms: in alle soorten en maten, met deskundigen of met vertegenwoordigers van potentieel publiek (veelal jongeren)

Productontwikkeling

- Voucherbank: scholen krijgen een budget om binnen of buiten de school culturele activiteiten uit te voeren
- Cultuurtrajecten, cultuurmenu's of kunstmenu's voor primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs
- Bevordering doorlopende leerlijn (cultuurprogramma's die starten in het primair onderwijs en aansluiten op het voortgezet onderwijs)
- Atelierroutes
- Festivals gericht op jongeren, amateurkunstenaars, kinderen en 'breed publiek'
- Poppodia (educatieve activiteiten of speciale programmering)
- Talentenjachten of battles
- Leer- en stageprojecten voor jongeren

- Buitenschoolse educatie: producties, workshops en lezingen
- Pilotprojecten: methoden worden uitgetoetst en verbeterd en vervolgens doorgegeven aan navolgers

Informatie en communicatie

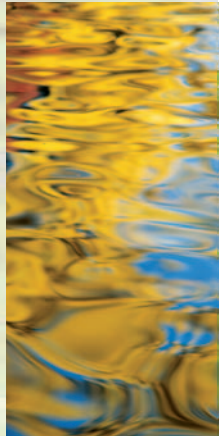
- Ambassadeursprojecten
- Informatieverspreiding via websites, cultuurmagazines, boekjes en cd-rom's

Oormerken

- Durfgeld, speciale flexibele subsidiepotjes
- Oormerken van structurele subsidiegelden: een deel van structurele subsidie labelen om succesvolle Actieplanprojecten te continueren
- Oormerken van delen van het Actieplangeld: speciale budgetten voor jongeren, erfgoed, amateurkunst, et cetera

Overig

- Regie: aanvragers worden gestuurd om met een specifieke instelling samen te werken of toe te werken naar een specifiek doel
- Samenwerkingsprojecten krijgen voorrang
- Prijsvragen voor projecten
- Onverwachte doelgroepen: zoals een bepaalde geloofsgemeenschap of minder validen

Bijlage 2: Opdracht en samenstelling

Commissie Cultuurbereik

Opdrachtbeschrijving Midterm Review

Actieplan Cultuurbereik 2005-2008

Inleiding

In het beleidskader Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 is afgesproken dat er een landelijke tussentijdse evaluatie ofwel midterm review wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de drie actieplanpartners: de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

De positieve resultaten van het Actieplan Cultuurbereik 2001-2004 op het stedelijke en regionale culturele leven waren mede aanleiding om het Actieplan vier jaar (2005-2008) voort te zetten, met extra aandacht voor Cultuur en School en erfoegededucatie. Rijk en decentrale overheden zetten voor dat doel jaarlijks ongeveer 27 miljoen euro in als extra financiële impuls voor stedelijke en provinciale dynamiek. In 2008 zal moeten blijken of het Actieplan ook aantoonbaar meer en ander publiek oplevert. Dat was het hoofddoel van het eerste Actieplan. Het is ook onderdeel van de landelijke doelstelling van het tweede Actieplan: *het culturele bewustzijn van burgers versterken door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie in kunst en cultuur. In de tweede planperiode is ook meer aandacht voor resultaten.* Er wordt per provincie en gemeente gewerkt met outputdoelen en indicatoren. Echter op basis van recente gegevens¹³ is momenteel nog niet vast te stellen of het Actieplan Cultuurbereik een op zichzelf staand effect heeft (gehad) op het bereik van cultuur.

¹¹ zie bijlagen 3 en 4 op p. 7.

Relevant is verder de kabinetsreactie op het rapport van de Stuurgroep Brinkman met betrekking tot specifieke uitkeringen. Het rijksbeleid ten aanzien van het instellen en continueren van specifieke uitkeringen is zeer terughoudend. Met deze lijn dient rekening te worden gehouden bij de toekomstige samenwerking. Eveneens relevant is de invoering van de SISA-systematiek. Deze systematiek betekent een vermindering van de verantwoordingslast, maar maakt het des te belangrijker dat wel adequate beleidsinformatie beschikbaar is over de inhoudelijke voortgang met betrekking tot de gestelde doelen.

Doel

Het primaire doel van de midterm review is een tussentijdse evaluatie van het huidige programma. Naast deze evaluatie heeft de midterm review als doel om meer inzicht verkrijgen in de toekomst na 2008, zowel wat betreft inhoud als opzet. Focus hierbij ligt op de veel gekozen thema's, jongeren, cultuureducatie en erfgoed. De commissie dient er zorg voor te dragen dat op basis van de regionale bijeenkomsten en schriftelijk vergaard materiaal een totaaloverzicht ontstaat, waarbinnen de verschillende gemeenten en provincies voldoende zijn uitgelicht. Hierbij dient aandacht te worden besteed aan de verhouding tussen de bestuurslast en de inhoudelijke opbrengst van het Actieplan Cultuurbereik.

Meer specifieke landelijke evaluatievragen zijn:

- In hoeverre is de doelstelling¹⁴ van het Actieplan Cultuurbereik tussentijds (eind 2006) bereikt?
- Werkt de nieuwe systematiek van het Actieplan (d.w.z. een brede doelstelling, veel vrijheid voor aanvragers, outputdoelstellingen en –indicatoren) en in hoeverre draagt deze bij aan de samenwerking tussen de overheden?

Aan de hand van de uitkomsten van beide vragen is het de bedoeling om conclusies te trekken voor het bijstellen en het formuleren van toekomstig beleid. Het zwaartepunt van het onderzoek ligt echter in eerste instantie op de evaluatie van het lopende Actieplan Cultuurbereik.

¹⁴ Landelijke doelstelling Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 = *het culturele bewustzijn van burgers versterken door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie in kunst en cultuur*

Uitgangspunten Midterm Review

De midterm review kent de volgende formele en inhoudelijke uitgangspunten:

Formele uitgangspunten:

- De midterm review commissie is onafhankelijk. De opdrachtgevers zijn het ministerie van OCW, het IPO en de VNG.
- De midterm review dient een aanvulling te zijn op decentrale evaluaties. Gemeenten en provincies moeten niet onnodig worden belast en werkzaamheden dienen niet dubbel verricht te worden. Daarom zal waar mogelijk gebruik worden gemaakt van beschikbare gegevens.
- De commissie dient te beschikken over alle aanvragen, prestatieafspraken en de programma's van de deelnemende gemeenten en provincies.
- Financiële verantwoording valt niet onder de doelstellingen van de midterm review. Wel wordt gekeken naar de strategische inzet van financiële middelen (d.w.z. de effectiviteit, efficiency en afwegingen die zijn gemaakt bij de inzet van financiële middelen).
- De midterm review is geen vorm van verantwoording afleggen aan OCW; het is een evaluatie van het Actieplan Cultuurbereik.
- Het resultaat van de midterm review wordt vastgelegd in één eindrapport waarin de commissie haar onafhankelijk oordeel geeft over de inspanningen, producten, resultaten en effecten van het Actieplan Cultuurbereik. Hierbij gaat de commissie in het bijzonder in op de gebieden: jongeren, cultuureducatie en erfgoed. Verder dient de commissie een onafhankelijk oordeel te vellen op het gebied van publieksbereik, deskundigheidsbevordering en samenwerking.
- Het eindrapport wordt door de (nieuwe) bewindspersoon tijdens een nog nader te bepalen activiteit begin 2007 gepresenteerd.
- Het eindrapport is openbaar.

Inhoudelijke uitgangspunten:

- Er wordt een relatie gelegd tussen de landelijke doelstelling van het Actieplan Cultuurbereik en de praktijk in gemeenten en provincies. Centraal hierbij staat dus het versterken van het cultureel bewustzijn van burgers door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie in kunst en cultuur.

- De decentrale middelen voor Cultuur en School worden binnen de midterm review afzonderlijk bekeken. De centrale doelstelling voor cultuureducatie in het primair onderwijs¹⁵ staat daarbij centraal.
- Het onderdeel Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving wordt niet afzonderlijk binnen de midterm review bekeken. Hiervoor zal een separate tussentijdse evaluatie worden gehouden.
- De commissie dient binnen de midterm review keuzes te maken en accenten te leggen door haar aandacht af te stemmen op de gekozen prioriteiten en de specifieke situatie binnen gemeenten en provincies.
- De commissie draagt er zorg voor dat bij de provincies ook expliciet aandacht wordt besteed aan niet rechtstreeks deelnemende gemeenten (= gemeenten die alleen via het provinciale programma deelnemen).
- De midterm review commissie zal zowel oordelen over de afzonderlijke invulling van het Actieplan per gemeente en provincie, als ook over het Actieplan als geheel¹⁶. Hierbij gaat de commissie in het bijzonder in op de gebieden: jongeren, cultuureducatie en erfgoed. Verder dient de commissie een onafhankelijk oordeel te vellen op het gebied van publieksbereik, deskundigheidsbevordering en samenwerking.
- De commissie spreekt ten behoeve van deze beoordeling ook anderen dan de afzonderlijke gemeenten en provincies, zoals culturele instellingen, consumenten (bijv. jongeren), maatschappelijke organisaties en VNG, IPO en OCW.
- De commissie kan bij haar analyse en beoordeling de vragenlijst hanteren dat door de opdrachtgevers is opgesteld. De commissie kan naar haar inzicht en deskundigheid in deze vragenlijst accenten aanbrengen of aanvullingen creëren ter precisering en concretisering.

¹⁵ Centrale doelstelling Versterking Cultuureducatie in het primair onderwijs 2004-2007 = *alle scholen in het primair onderwijs hebben in 2007 hun visie op de plaats van cultuureducatie in hun onderwijsprogramma geformuleerd. Ze zijn in staat om in samenwerking met hun culturele omgeving en met behulp van de extra financiële middelen deze visie te vertalen in een samenhangend geheel van cultuureducatieve activiteiten.*

¹⁶ In het vooroverleg met de regiegroep Actieplan Cultuurbereik is afgesproken dat de commissie gezien het tijdpad niet zal voldoen aan deze wens.

Lessons learned

Het is niet de bedoeling om zoals in de eerste periode een visitatie van alle decentrale programma's te laten plaatsvinden. Bij het eerste actieplan (2001-2004) was dit zeer nuttig als legitimatie en om halverwege grip te krijgen op het proces en de resultaten. In deze tweede planperiode (2005-2008) is het de bedoeling om een tussenbalans op te maken aan de hand van schriftelijke documenten en regionale bijeenkomsten en op basis hiervan meer inzicht te verkrijgen in de toekomst na 2008, zowel wat betreft inhoud als opzet. Dit reikt verder dan een louter kwalitatieve inventarisatie op het niveau van activiteiten.

Opzet

De midterm review zal worden uitgevoerd met de betrokkenheid van alle provincies (12) en betrokken gemeenten (30). Niet alleen om goed zicht te krijgen op de inmiddels geboekte voortgang, maar ook vanwege het belang van deze tussentijdse evaluatie met het oog op de nabije politiek-bestuurlijke besluitvorming over de toekomst van het Actieplan.

Daarom voert de commissie tijdens 6 regionale bijeenkomsten op locatie gesprekken met bestuurders, cultuurambtenaren, culturele instellingen en maatschappelijke organisaties op het gebied van bijv. sport, onderwijs, economie en welzijn.

De 6 dagen worden bijvoorbeeld zodanig ingedeeld dat de bestuurders en ambtenaren van gemeenten en provincies twee uur met de commissie van gedachten wisselen waarna aansluitend 2 uur met gemeenten, provincies, culturele instellingen en maatschappelijke organisaties gezamenlijk naar de verschillende programma's wordt gekeken. Voor de planning van de 6 bijeenkomsten zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de drukbezette agenda's van de bestuurders, en zal bovendien worden bewaakt dat er voor iedere deelnemers genoeg tijd wordt ingeruimd.

Voorafgaand aan de regionale bijeenkomsten informeert de commissie zich over de voortgang van het Actieplan Cultuurbereik in de gemeenten en provincies door kennis te nemen van:

- informatie zoals genoemd in de bijlagen (zie p. 6)
- rapportages van gemeenten en provincies (a.d.h.v. een ingevulde vragenlijst, deze vragenlijst gaat in op de thema's jongeren, erfgoed en cultuur-educatie en vraagt naar vorderingen op publieksbereik, samenwerking en deskundigheidsbevordering, zie p. 5)

Indeling voor de zes regionale bijeenkomsten

6 x bijeenkomst midterm review		provincies	gemeenten
1.	6 deelnemers	Groningen Friesland Drenthe	Groningen Leeuwarden Emmen
2.	9 deelnemers	Overijssel Gelderland	Enschede Hengelo Zwolle Apeldoorn Arnhem Ede Nijmegen
3.	9 deelnemers	Limburg Brabant Zeeland	Maastricht Heerlen Breda Den Bosch Eindhoven Tilburg
4.	5 deelnemers	Flevoland Utrecht	Almere Utrecht Amersfoort

6 x bijeenkomst midterm review	provincies	gemeenten
5. 6 deelnemers	Noord-Holland	Alkmaar Amsterdam Haarlem Haarlemmermeer Zaanstad
6. 7 deelnemers	Zuid-Holland	Delft Den Haag Dordrecht Leiden Rotterdam Zoetermeer

Samenstelling commissie

De midterm review zal door een onafhankelijke commissie onder voorzitterschap van Marry Visser-van Doorn worden uitgevoerd. De volgende gezaghebbende personen uit de bestuurlijke omgeving en het culturele veld, toegevoegd met een ambtelijk secretaris van OCW (1 fte) vormen de midterm review commissie:

Leden midterm review commissie (specialisatie)	(voormalige) functie(s)
Marry Visser-van Doorn (Voorzitter)	voormalig lid van de Tweede Kamer en voormalig woordvoerder cultuur van het CDA
Riemer Knoop (Erfgoed)	adviseur bij Gordion Cultureel Advies, voormalig lid Raad voor Cultuur, voormalig hoofd Archeologisch Informatie Centrum en directeur Stichting v.d. Nederlandse Archeologie
Marjolein de Boer (Jongeren)	hoofd Kunst en Cultuur VSBfonds en voormalig directeur CJP

Leden midterm review commissie (specialisatie)	(voormalige) functie(s)
Maarten Lammers (Cultuureducatie)	projectleider bij Netwerk CS en voormalig directeur Kunstbende
Letty Ranshuysen (Onderzoeker)	Onderzoeker op het gebied van cultuurparticipatie en -marketing
Sylvia van Rooij (Secretaris)	Rijkstrainee, momenteel werkzaam binnen OCW en heeft cultuurwetenschappen gestudeerd

Voor de coördinatie en bestuurlijke afstemming zal de regiegroep van het Actieplan Cultuurbereik als klankbord fungeren.

De commissie krijgt vooraf in ieder geval de beschikking over de informatiebronnen zoals deze in de bijlagen staan vermeld. Wanneer de commissie het nodig acht, kan zij ten behoeve van haar beoordeling advies inwinnen bij derden.¹⁷

In de periode oktober tot en met december 2006 legt de midterm review en de voorbereiding daarvan (leeswerk e.d.) zo'n halve dag per week beslag (met uitzondering van de 6 regionale bijeenkomsten) op de commissieleden. Deze werkzaamheden zullen passend worden gehonoreerd.

¹⁷ Bijv. Cultuurnetwerk Nederland (CNN) voor het inventariseren en uitnodigen van het culturele veld.

Tijdpad

Momenteel is onderstaand tijdpad voorzien. Een nadere specificatie volgt.

	Tijdpad midterm review commissie
augustus 2006	voorbereidende werkzaamheden
september 2006	besluitvorming inzake samenstelling en opdracht op bestuurlijk niveau
okt. t/m dec. 2006	uitvoering midterm review
januari 2007	schrijven eindrapport midterm review
februari 2007	publicatie/presentatie eindrapport midterm review

Bijlagen

Genoemde bijlagen zijn alle te downloaden op www.cultuurbereik.nl.

1. Brochure Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 – Informatie voor gemeenten en provincies, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Den Haag april 2005.
2. Actieplan Cultuurbereik II – Nulanalyse en nulmeting, O. Kersten, W.J. van Silfhout, F.M.H.M. Driessen (Bureau Driessen, Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek), Utrecht mei 2006.
3. Landelijke evaluatie van het Actieplan Cultuurbereik 2001-2004 – Eindrapport, T. IJdens (IVA Beleidsonderzoek en Advies) en E. Hitters (Erasmus Universiteit Rotterdam), Tilburg december 2005.
4. Monitor Actieplan Cultuurbereik 2003 – Landelijke beleidsontwikkeling, decentrale praktijk, E. Hitters, T. IJdens, M. Mol, O. v.d. Vet (Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen / RISBO contractresearch BV, Rotterdam, februari 2005.
5. Actieplan Cultuurbereik 2001-2004 – Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002 door de visitatiecommissie cultuurbereik o.l.v. R. Haks, Den Haag april 2003.

6. Plannen van Aanpak, prestatieoverzichten en de programma's van de deelnemende gemeenten en provincies.
7. Zelfevaluaties en beleidsmonitoren van gemeenten en provincies (indien beschikbaar).
8. De toekomst begint nu. Een beleidsverkennende nota naar de toekomst van stedelijk beleid, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, Den Haag augustus 2006.
9. Besluit van 4 juli 2006, houdende wijziging van het Besluit financiële verhouding 2001 en enkele andere besluiten in verband met invoering van single-information en single-audit voor specifieke uitkeringen, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.

Bijlage 3: Vragenlijst voor gemeenten en provincies

Vragenlijst voor deelnemers actieplan

1. Algemeen

Beschrijf kort (circa 500 woorden) de huidige stand van zaken op het gebied van cultuurbereik in uw gemeente of provincie in vergelijking met de uitgangssituatie, zoals omschreven in uw aanvraag 2005-2008.

2. *Omschrijf kort de geboekte voortgang op de volgende thema's¹⁸, waarbij u ingaat op samenwerking, deskundigheidsbevordering en publieksbereik:*

Jongeren (= personen van 0 tot 18 jaar)

Loopt u op schema om de door u geformuleerde outputdoelstellingen te bereiken: wat zijn de resultaten en wat zijn de effecten?

Wat valt op dit thema mee, en wat valt tegen?

Hoe verloopt de monitoring tot nu toe, en welke methoden en criteria zijn daarbij gehanteerd?

Erfgoed (= zowel materieel als immaterieel cultureel erfgoed)

Loopt u op schema om de door u geformuleerde outputdoelstellingen te bereiken: wat zijn de resultaten en wat zijn de effecten?

Wat valt op dit thema mee, en wat valt tegen?

Hoe verloopt de monitoring tot nu toe, en welke methoden en criteria zijn daarbij gehanteerd?

¹⁸ Onderstaande thema's zijn geselecteerd op basis van een outputdoelenanalyse van Bureau Driessen. Uit deze analyse kwam naar voren dat genoemde thema's een overkoepelende functie dienen.

Cultuureducatie (= alle vormen van educatie waarbij cultuur of kunst als doel of als middel wordt ingezet)

Loopt u op schema om de door u geformuleerde outputdoelstellingen te bereiken: wat zijn de resultaten en wat zijn de effecten?

Wat valt op dit thema mee, en wat valt tegen?

Hoe verloopt de monitoring tot nu toe, en welke methoden en criteria zijn daarbij gehanteerd?

Keuzethema (bijvoorbeeld amateurkunst)

Loopt u op schema om de door u geformuleerde outputdoelstellingen te bereiken: wat zijn de resultaten en wat zijn de effecten?

Wat valt op dit thema mee, en wat valt tegen?

Hoe verloopt de monitoring tot nu toe, en welke methoden en criteria zijn daarbij gehanteerd?

3. *Is er een specifiek punt wat u graag met de commissie zou willen bespreken?*

De Commissie cultuurbereik dankt de volgende personen voor hun waardevolle medewerking:

De gesprekspartners van de Commissie tijdens de 6 bijeenkomsten:

Dag 1

De heer Dijkstra (wethouder gemeente Groningen),
Mevrouw Heeringa (gemeente Groningen),
Mevrouw Zwaving (gemeente Groningen),
De heer Zeldenrust (gemeente Groningen),
Mevrouw Van den Hoek (provincie Groningen),
Mevrouw Ooijman (gemeente Leeuwarden),
De heer Stuijt (provincie Friesland),
Mevrouw Plat (provincie Friesland),
Mevrouw Otten (provincie Drenthe),
Mevrouw Alkema (provincie Drenthe),
Mevrouw Smidt (provincie Drenthe),
Mevrouw Smit (gemeente Emmen),
Mevrouw Nguyen (gemeente Emmen),
De heer Meerhoff (gemeente Emmen),
Mevrouw Van der Woude (Jonge Harten),
Mevrouw Struyk (New Attraction),
De heer Smit (Theaterwerkplaats Groningen),
Mevrouw Klaassen (Kunststation C),
Mevrouw Mollema (Polestar Film),
Mevrouw Waale (Stichting Kunstwurk),
Mevrouw Mulder (Productiehuis 'n Meeuw),
De heer Muis (Stichting Het Podium),
Mevrouw Vegt (oktobermaand – kindermaand),
De heer Reijers (Drents Plateau).

Dag 2

De heer Kristen (gedeputeerde provincie Overijssel),

Mevrouw Barink (provincie Overijssel),
Mevrouw Prummel (gemeente Zwolle),
Mevrouw De Vos-Koelink (gemeente Enschede),
De heer Weide (gemeente Hengelo),
Mevrouw Willemsen (gemeente Arnhem),
Mevrouw Van Drie (gemeente Apeldoorn),
De heer Van Veen (provincie Gelderland),
De heer Van Zuilen (wethouder gemeente Ede),
De heer Van Beek (gemeente Ede),
Mevrouw Scherpenzeel (gemeente Ede),
De heer Frijns (gemeente Ede),
Mevrouw Weeda (wethouder gemeente Arnhem),
De heer De Regt (gemeente Arnhem),
De heer Kramer (provincie Gelderland),
Mevrouw Lindsen (gemeente Nijmegen),
Mevrouw Conyn (Kunstlab Deventer),
De heer Kuipers (Twents Jeugd Harmonie Orkest),
Mevrouw Gerlog (De Muzerie),
Mevrouw Bakker (Poppodium Hedon),
De heer Bouma (Poppodium Burgerweeshuis),
De heer Delobel (Poppodium Burgerweeshuis),
Mevrouw Delsing (SKCG Arnhem),
De heer De Jong (SKCG Arnhem),
Mevrouw Romein (Cultura Ede),
De heer Bruinen (CBK Ede),
De heer Van Ruyven (Stadsarchief Nijmegen),
De heer Rullmann (Stadsarchief Nijmegen),
De heer Nibbering (muziektheaterschool GRID),

Mevrouw Wouters (muziektheaterschool GRID),
Mevrouw Najand (InterArt).

Dag 3

Mevrouw Bouwmeester (gedeputeerde Flevoland),
Mevrouw Ramaker (provincie Flevoland),
Mevrouw Lodder (provincie Flevoland).
Mevrouw Van Wijk (provincie Utrecht),
Mevrouw Grimmius (provincie Utrecht),
Mevrouw Brouwers (provincie Utrecht),
De heer Van Eijk (wethouder gemeente Utrecht),
Mevrouw Van Droffelaar (gemeente Utrecht),
De heer Veldhuijsen (Vis-à-Vis),
De heer Moes (De Kubus),
De heer Sonneveld (De Kubus),
De heer Teunissen (Tumult!),
Mevrouw Mars (de Berenkuil).
De heer Alferink (ZimiHC),
De heer Keijzer (Stichting scholen in de kunst),
Mevrouw Van Geerwen (Stichting Vario Mundo).

Dag 4

De heer Lambrechts (gemeente Maastricht),
De heer Lamers (provincie Limburg),
De heer Morales (provincie Limburg),
De heer Van Aspert (provincie Zeeland),
De heer Verduijn (provincie Zeeland),
De heer Scholtissen (wethouder gemeente Heerlen),
Mevrouw Van der Weerden (gemeente Heerlen),
De heer Luijendijk (Gedeputeerde Noord-Brabant),

De heer Mulder (provincie Noord-Brabant),
Mevrouw Mitendorff (wethouder gemeente Eindhoven),
Mevrouw Wiersma (gemeente Eindhoven),
Mevrouw Michels (gemeente Eindhoven),
De heer Willems (wethouder gemeente Breda),
Mevrouw Simons (gemeente Breda),
De heer Gevers (gemeente Tilburg),
Mevrouw Lamers (gemeente Tilburg),
Mevrouw Hafmans (gemeente Den Bosch),
Mevrouw Meelis (cultuurscout Parkstad),
De heer Heezemans (kunstencentrum Signe),
De heer Evers (Goese Lyceum),
De heer Lamers (CODE 043),
De heer Adriaanse (Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland).
Mevrouw Naaykens (CultuurContact),
Mevrouw Remmits (CultuurStation),
De heer Stoel (Bureau CiST),
De heer Werkhoven (Kosmose),
Mevrouw Eggink (St. Idee-fixe),
Mevrouw Raaymakers (UITpunt Den Bosch),
Mevrouw Prins (Cosy Mo's Solar cinema),
De heer Potters (RUIMTE-X),
De heer Jagers (L'Avventura).

Dag 5

Mevrouw Kruisinga, (gedeputeerde Noord-Holland),
Mevrouw Koning (provincie Noord-Holland),
De heer Kruk (provincie Noord-Holland)
Mevrouw Gehrels (wethouder Amsterdam),
De heer Couvé (gemeente Amsterdam),
De heer Van Rossem (gemeente Amsterdam).
De heer Bongerts (gemeente Alkmaar),
Mevrouw Romeinders (gemeente Zaanstad),
Mevrouw Doïng (gemeente Zaanstad).

De heer Vlegels (gemeente Haarlem),
Mevrouw Oosterop (burgemeester gemeente Graft de Rijp)
Mevrouw Bokhoven (gemeente Graft de Rijp),
De heer Swinkels (Fluxus),
Mevrouw Renkens (Zaans museum),
Mevrouw Van Woerden (Unit 1),
Mevrouw Spee (Unit 1),
De heer Bolten (Unit 1)
De heer Himmelreich (SKV Noord-Kennemerland),
De heer De Graaff (Kunst en Cultuur Noord-Holland)
De heer Kuiphuis (Art and Quake),
Mevrouw Adriaanse (Art and Quake),
Mevrouw Rood (Pier K),
Mevrouw Elbertse (Pier K),
Mevrouw Van Ham (Toneelschuur),
De heer Uittien (Toneelschuur),
Mevrouw Bonset (Kwartiermakersfestival),
Mevrouw Over (Kwartiermakersfestival),
Mevrouw Kroeze (multicultureel buurtfestival in Broos).

Dag 6

Mevrouw Gispen (provincie Zuid-Holland),
De heer Vorst (provincie Zuid-Holland),
De heer Kaya (wethouder Rotterdam),
Mevrouw Smit (gemeente Rotterdam),
Mevrouw Merx (wethouder gemeente Delft),
De heer Van Uythoven (gemeente Delft),
De heer Weers (gemeente Delft),
Mevrouw Snijder (gemeente Delft),
De heer De Ruijter (gemeente Delft),
De heer Van Oel (gemeente Den Haag),
Mevrouw Leemans (gemeente Den Haag),
De heer Stolk (gemeente Dordrecht),

Mevrouw Van Es (gemeente Leiden),
De heer Smit (wethouder gemeente Zoetermeer),
Mevrouw Worms (gemeente Zoetermeer),
De heer Van Herpen (Cultuurbuur),
De heer Bentz van den Berg (Kunstgebouw),
De heer Wartna (Villa Zebra),
De heer Walgenbach (Historisch Museum Rotterdam),
Mevrouw Secrève (Dario Fo),
De heer Koenen (De Nieuwe Amateur),
Mevrouw Ammerlaan (De Nieuwe Amateur),
Mevrouw Branderhorst (galerie Intermezzo),
Mevrouw Janssen (Centrum Beeldende Kunst Dordrecht),
Mevrouw Mulder (bibliotheek Zoetermeer),
Mevrouw Bolten (Lakenhal, Leiden),
Mevrouw Adriaansen (De boerderij),
Mevrouw Lucet (Alba theaterhuis),
Mevrouw Van Hoogen (Haags museumplatform),
Mevrouw Van der Kleij (World Art Delft).

En verder:

De heer Berendse (Ministerie OCW),
De heer Minnée (Ministerie OCW),
De heer Knol (Ministerie OCW),
De heer Kuggeleijn (Ministerie OCW),
Mevrouw Brussee-van Leeuwen (Ministerie van OCW)
Mevrouw Stehmann-van der Meulen (Ministerie van OCW)
De heer Kristen (IPO),
Mevrouw Jansen (IPO),
De heer Brok (VNG),
Mevrouw Jongmans (VNG)

Colofon

Dit rapport is tot stand gekomen in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Commissie Cultuurbereik:

Marry Visser-van Doorn (voorzitter)

Marjolein de Boer

Riemer Knoop

Maarten Lammers

Letty Ranshuijsen

Sylvia van Rooij (secretaris)

Redactie: Esther Cobussen / Sylvia van Rooij

Vormgeving: Wim Zaat, Moerkapelle

Druk: Koninklijke De Swart, Den Haag

Uitgave: maart 2007

Nabestellen: Postbus51-infolijn

Telefoon 0800-8051 (gratis) of www.postbus51.nl

ISBN: 978-90-5910-141-8

Prijs: € 17,00

Zie ook: www.minocw.nl/cultuurbereik/ en www.cultuurbereik.nl

